

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Gevangene van Christus Jezus

Daarom is het, dat ik, Paulus, die ter wille van Christus Jezus voor u, heidenen, in gevangenschap ben....
Ef. 3 : 1vv.

In het laatste gedeelte van Efeze 2 heeft de apostel gesproken over de eenheid der gemeente: de scheidsmuur tussen Joden en heidenen is door Christus weggebroken, Hij heeft de vijandschap teniet gedaan en Hij heeft vrede verkondigd aan hen die verre waren en aan hen die dichtbij waren; en Jood en heiden worden nu ingevoegd in de levende tempel, die in eeuwigheid zal rijzen naar het gemaakt bestek.

Hierbij sluiten onmiddellijk aan de eerste vss van hoofdstuk 4, waar de apostel zijn lezers vermaant, die eenheid des Geestes te bewaren door de band des vredes. Christus is immers onze vrede.

Zo gezien vormt het derde hoofdstuk dus een intermezzo. Een wonderlijk intermezzo. Om het maar ineens precies te zeggen: als we van hoofdstuk 2 overstappen naar hoofdstuk 3, dan tuimelen we uit de ongekende hoogte van het heilswerk Gods naar de diepte van de listen en lagen der mensen.

Want tot nu toe sprak de apostel over het allerkostelijkste geheim van God: de wederherstelling van alle dingen. En zijn taal schoot te kort om de heerlijkheid van het heil des Heeren te tekenen. De eeuwige verkiezing als kristallisatie van Gods liefde, de verzoening van onze zonden door Christus' bloed, de garantie van de erfenis door de gave van de Geest, de levendmaking der heidenen door de kracht van Gods ontferming, de bouw van Gods tempel door de verkondiging van het Evangelie: het was één sterke gouden keten van de barmhartigheden Gods. De uiteenlegging van de onnaspeurlijke rijkdom van Christus en van de veelkleurige wijsheid Gods. Inhoud van Gods geheim....

En nu, in hoofdstuk 3, ontmoeten we voor het eerst de drager van dit geheimenis. Verschrikt u er niet van. Want u meende misschien een man te ontmoeten in de lichtglans van Gods heilswerk, in de glorie des hemels. Maar we hebben ons vergist. Want de drager van het geheimenis is Paulus, de gevangene. We ontmoeten een man die de littekenen van de Heere Jezus in zijn lichaam draagt: een geschonden mens, een aarden vat. Een man, die eindelijk, na alle vóórgaande moeiten, het onderspit heeft moeten delven, tegen de listen van de Joden en tegen de macht van de heidenen, de Romeinen.

Wat Paulus meedeelt aangaande zijn apostelschap, ligt ingeklemd tussen dat woord in vs 1: gevangene; en dat andere woord in vs 13: mijn verdrukkingen. Deze woorden vormen het raam waarin de apostel spreekt van zijn roeping en dienst. Hierop zitten ook vast de moeilijke vragen die bij de Efeziërs leven.

Want 't is geen lichte zaak: de gezant Gods in boeien; de ambassadeur des Konings in gevangenschap; de drager van het heilgeheim des Heeren ergens in Rome onder bewaking.

Dat dit vragen en zorgen heeft gewekt, blijkt uit Fil. 1, waar de apostel uitdrukkelijk moet verzekeren, dat zijn gevangenschap geen belemmering is voor de verkondiging van het Evangelie, maar integendeel tot bevordering van het Evangelie heeft gewerkt.

Dat dit zorgen heeft gebaard, blijkt ook uit Ef. 3, waar de apostel zijn lezers moet op-

wekken toch niet te verslappen vanwege de verdrukkingen die hem overkomen.

En 't is werkelijk geen wonder, dat de Efeziërs in grote zorg waren. Want de gevangenschap van Paulus was maar niet alleen een triump van de heidense, Romeinse staatsmacht, maar vooral van de vijandschap der Joden. Een vijandschap die haar oorzaak vond in de prediking van Gods geheim.

We lezen in het boek der Handelingen, hoe dit alles zo gekomen is. Toen Paulus terugkeerde van zijn zendingsreis, werd hij in Jeruzalem door het Joodse gepeupel overvallen. Zijn tegenstanders zagen eindelijk hun kans schoon om het volk in beroering te brengen en de hand aan hem te slaan.

En dan blijkt overduidelijk, waarom ze Paulus niet verdragen. Want de apostel krijgt de gelegenheid zich te verantwoorden. En als het ademloos stil geworden is, vertelt Paulus, hoe hij vroeger de gemeente Gods vervolgd heeft, gedreven door dezelfde haat die nu de Joden bezielt; hoe Christus hem tegengekomen is op de weg naar Damascus; hoe Christus hem geroepen heeft tot de apostolische dienst. „Want Christus zeide tot mij: ga heen, Ik zal u uitzenden, ver weg, naar de heidenen....”

Toen was het genoeg. De maat was vol. De Joden hoorden hem aan tot dit woord toe, zegt Lukas. Maar toen verhieven zij hun stem en riepen: wég van de aarde met zo iemand; want hij behoort niet te blijven leven.

De prediking van de boodschap aan de heidenen, dáár wilden de Joden niet van weten. Hierom hebben ze alles in het werk gesteld, dat Paulus gedood zou worden. En toen dat niet gelukte, hebben ze toch getriumfeerd, toen Paulus op transport werd gesteld naar Rome. Omdat hij de boodschap predikte van Efeze 2, dat niet de wet, niet de aloude zede, maar het bloed van Christus de verzoening brengt tussen Jood en heiden — dáárom is Paulus thans een gevangene en daarom moet hij verdrukkingen lijden. De gevangenschap van de apostel: het is de triump der Joden en de overwinning van de heidenen op de prediking van het geheim Gods.

Zo schijnt het althans te zijn. Maar het wonderlijke is, dat Paulus de dingen geheel anders stelt. Zijn spreken is niet vervuld van klachten om deze boze dag. Zijn spreken is gevuld met blijdschap vanwege de dag des heils. Hij is er vast van overtuigd, dat ook nú, in zijn gevangenschap, alle dagen vol zijn van de goedertierenheid des Heeren. Dat komt hiervandaan, dat Paulus de gebeurtenissen van de dag niet ziet in het raam van zijn eigen kleine leven, maar hij ziet zichzelf met ál wat hem overkomt, opgenomen in het eeuwige werk van God.

U moet maar zien, hoe de apostel zijn dagen afgrenst tegen de voorgaande eeuwen. Eeuwenlang, geslachten lang is Gods geheim verborgen geweest. En nu is het eindelijk geopenbaard.

Wat wisten de mensen er vroeger van, dat God van plan was om alle dingen weer met Zichzelf te verzoenen en de kosmos te vervullen met de Enige Naam?

In voorgaande eeuwen is Gods geheim verborgen geweest. De heidenen sloten zich de weg naar de Heere af door hun verdorvenheid. De Joden meenden tot de Vader te kunnen komen door een secure onderhouding van de wet.

En eerst nu is het bekend geworden, eerst nu is het werkelijkheid geworden, dat God

INHOUD

Gevangene van Christus Jezus	W. B.
Rondom het drama van Nieuw-Guinea	C. V.
Als God vóór ons is - wie zal dan tegen ons zijn?	H. J. J.
De advocaat der Afgescheidenen (II)	D. W. L. M.
De zonde van Deuteronomium 18 : 19	D. H.
Boekbespreking	B. J.
Aankondiging	
Theologische Hogeschool	
Persschouw	C. V., P. A. H.
Kerknieuws	

de Joden en de heidenen met Zichzelf en met elkaar verzoent — uitsluitend door het bloed van Christus. De sluiers zijn eindelijk weggenomen. Voorwaar: nú is het de dag des heils; nú is het de tijd des welbehagens.

Dit wordt nog duidelijker gemarkeerd, doordat het geheim aan Paulus is geopenbaard, uitgerekend aan Paulus. Als er toch één was die zich verzet heeft tegen het heilswerk Gods, dan was het Paulus. Hij heeft met hartstochtelijke ijver de rechtvaardiging gezocht in de werken der wet. Hij was de belichaming van de hoogmoed der Joden, van de afkeer tegen de heidenen. Hij heeft systematisch de kloof tussen Jood en heiden verdiept.

En nu wordt juist Paulus uitgekozen door God om in die kloof het kruis van Christus op te richten. Juist Paulus wordt gemaakt tot drager van het geheim Gods, dat de heidenen mede-erfgenamen mogen zijn van de belofte.

Hier is geen ruimte meer voor een klacht. Want de dagen zijn vol van het heil des Heeren.

Misschien zullen de Efeziërs zeggen: dat is alles wel waar, maar de gevangenschap van de apostel is nu toch een tastbaar bewijs, dat de vijandige machten van Jodendom en heidendom de overwinning hebben behaald. Als de drager van het geheim is uitgeschakeld, hoe moet het dan verder gaan met de prediking van het geheim Gods?

De apostel begrijpt het wel, dat de mensen hierover in zorg verkeren. Daarom maakt hij hun duidelijk, dat de voortgang van het heil niet afhankelijk is van zijn zwakke krachten. De energie van Gods dynamische kracht is aan het werk. Zo staat het in het Grieks: des Héeren arm is sterk, Hij doet een krachtig werk.

Moet u maar eens zien, hoe het begonnen is. God heeft de allerminste van alle heiligen uitgekozen om drager van het geheimenis te zijn. De meest verbeten tegenstander, de felste vijand, de giftigste kerkvervolger heeft God souverain gemaakt tot drager van de genadeboodschap. De man die het hartstochtelijkst heeft gewerkt om zich een carrière op te bouwen door de werken der wet, die het meest overtuigd was van Israëls superioriteit, die de grondigste afkeer had van de heidenen, déze man is door de energie van Gods dynamische kracht eenvoudig in beslag genomen en God heeft hem gemaakt, hêrschâpen tot een goed instrument van Zijn barmhartigheid voor Jood en heiden. Hij mocht gaan prediken de onnaspeurlijke rijkdom van Christus.

Zo was het begin. En hoe is het geworden? Thans wordt door de gemeente bekend gemaakt aan de overheden en de machten in de hemelse gewesten de veelvuldige wijsheid Gods. Nu is niet slechts de apostel drager van het geheimenis, maar de ganse gemeente is

demonstratie van het geheimenis geworden. Die overheden en machten — die kennen we uit Efeze 6, waar Paulus zegt, dat we de strijd niet hebben tegen vlees en bloed, maar tegen de **overheden**, tegen de **machten**, tegen de geweldhebbers der wereld, der duisternis dezer eeuw, tegen de geestelijke boosheden in de lucht.

In deze brief (en in die aan de Kolossenzen) denkt Paulus met name aan twee machten: enerzijds de macht die de heidenen gebonden houdt in hun goddeloze leven; anderzijds de macht die de Joden gekromd houdt onder het juk der wet.

Deze beide machten, overheden, geweldhebbers hebben tot nu toe hun onbeperkte

heerschappij kunnen oefenen. Maar thans, op deze dag des heils, is de macht der machten gebroken. En een gemeente, bestaande uit Joden en heidenen, is nu een permanente demonstratie van de veelkleurige wijsheid Gods.

De Efeziërs denken, dat de machten van Jodendom en heidendom de overwinning hebben behaald: de apostel zit gevangen. Maar alleen reeds het bestaan van de Christelijke gemeente is de duidelijkste demonstratie van de triomf der genade. Want Jood en heiden, zij zoeken in de gemeente al hun zaligheid in het bloed van Christus.

Baarn

W. Borgdorff.

Rondom het drama van Nieuw-Guinea

I

In snel tempo ontwikkelt zich het drama van Nieuw-Guinea naar het einde. De V.N.-waarnemers zijn daar reeds aangekomen. De V.N.-troepen zijn onderweg. De Nederlandse militairen keren in groten getale naar huis terug. Nederlandse ambtenaren mogen nog een poos blijven werken onder het beheer van de V.N. — tegen een belastingvrij salaris, te betalen door de Nederlandse regering! — om de chaos te helpen voorkomen, of — uit te stellen. Duizenden gevluchten uit Indonesië die in Nieuw-Guinea een nieuw vaderland hoopen te vinden moeten opnieuw alles verlaten. Over een paar maanden is het gebeurd. Dan is Nieuw-Guinea bij Indonesië ingelijfd en zal het achter het gordijn dat elke dictatuur om land en volk poogt te hangen verdwijnen en vermoedelijk ook spoedig vergeten worden. Althans door de grote wereld.

Er is over dit alles in de harten van vele Nederlanders en van velen daarbuiten droefheid, toorn, verbittering, zorg.

Ieder kon weten dat Nederland waarlijk geen eigenbelang zocht op Nieuw-Guinea. Het verslond miljoenen en leverde niets op. Het was onder Nederlands bestuur gebleven vooral, misschien wel alléén, omdat de grote westerse mogendheden dit strategisch-belangrijke eiland niet in handen wilden zien van het corrupte rijk van de opportunist Soekarno. En sindsdien heeft Nederland zijn best gedaan om voor dit land en zijn volk iets goeds te doen. Eerst misschien wat slapjes. Later, toen de bedreigingen van Soekarno luider en grover werden, met meer energie. Het stond voor ieder onbevooroordeelde vast: het is Nederland niet te doen zich daar blijvend te vestigen. Het gaat er dat land alleen om het volk der Papoea's te helpen in zijn ontwikkeling, opdat het straks uit de mogelijkheden welke zich daarvoor dan zullen voordoen een zelfstandige beslissing zal kunnen nemen ten aanzien van zijn politieke status.

* * *

Wanneer men nu nagaat wat er in de laatste tijd in verband met Nieuw-Guinea is geschied, ontdekt men een aantal dingen die ook een leek in de politiek diep moeten schokken.

Allereerst wel de houding van de „Verenigde Naties”. Die organisatie wil en moet zijn een bolwerk van recht en gerechtigheid in het samenleven der volken, een begin van een rechtsorde tussen de staten. In het handvest ervan staan daarover prachtige dingen. Onder andere over het zelfbeschikkingsrecht der naties. Maar toen het er op aankwam, toen een paar jaar geleden minister Luns met een hartstochtelijk beroep op de beginselen en idealen der V.N. deze vroeg wáár te maken wat zij bezworen hadden, faalden zij op weezinwekkende en onheilspellende wijze. Na het drama van Hongarije, de chaos in de Kongo, de rechtskrenking in Goa, kwam — men kon toen trouwens ook niet anders meer verwachten — het verraad aan Nieuw-Guinea gepleegd.

Weezinwekkend was ook het gedrag van de Secretaris-Generaal der V.N. Toen Indo-

nesië met zijn ieder recht krenkende militaire aanval op Nieuw-Guinea was begonnen en Oe Thant daarvan op de hoogte was gesteld, verzocht deze en Indonesië en Nederland zich van agressie te onthouden! Was dat niet prachtig „neutraal”? En de manipulaties met het geheime memorandum voor Soekarno, geschreven en overgereikt tijdens de besprekingen tussen de Indonesische en Nederlandse delegaties, achter de rug van deze laatste om, kan men, juist omdat ze het werk waren van zulk een functionaris van zulk een organisatie, moeilijk te laag kwalificeren.

Het is een zeer ernstig ding de Verenigde Naties zo opnieuw te zien falen. Wat de kommunisten willen weten we, kunnen we althans weten. Keihard en zonder enige scrupule maken die van alles wat in hun bereik komt een apparaat voor hun demonische activiteit. En daarvoor gebruiken ze ook alles wat ze in en met de Verenigde Naties kunnen doen. Maar dat de meerderheid van de V.N. haar eigen grondslag en doeleinden zo eclatant verloochende — dat is een ernstig en onheilspellend gebeuren.

Nog schokkender, speciaal voor ons, is de houding van Amerika. Naar de wens — of de wil? — van de Verenigde Staten bleef aan Nederland vlak na de oorlog de zorg voor Nieuw-Guinea toevertrouwd. Dat was nodig in het kader van de toenmalige Amerikaanse politiek. Maar toen de machtige heren in de Verenigde Staten tot de overtuiging kwamen dat de overgave van Nieuw-Guinea aan Indonesië méér met de Amerikaanse belangen strookte, werd Nederland onder pressie gezet Nieuw-Guinea los te laten. Dat wil zeggen: in feite werd Nederland, een van Amerika's trouwste bondgenoten, bedrogen! En moreel misschien nog erger was het dat Amerika het plan Bunker, dat n.b. zelf had opgesteld en dat het Nederland had opgedrongen, tijdens de besprekingen daarover, onder de druk van Indonesië, zelf onder de tafel werkte.

Wie voorts op het gedrag van Soekarno let wordt hardhandig geconfronteerd met de diepe verwording van de huidige internationale politiek. Verdragen en beloften heeft hij onbeschaamd geschonden en gebroken. Op grote schaal pleegde hij diefstal. Een regen van leugens liet hij neerkomen op het eigen volk en heel de wereld. In eigen land bracht hij de democratie om hals. Op geraffineerde wijze chanteerde hij Rusland met behulp van Amerika en Amerika met Rusland. Op sluwe wijze speelde hij die twee grootmachten tegen elkaar uit en bereikte daarmee een maximum aan succes. Het welzijn van zijn volk offerde hij op aan zijn pathologische haat tegen Nederland en zijn mateloze machtswaan. Met zijn agressie bewees hij dat hij zich zelfs van de meest elementaire regels van het volkerenrecht geen steek aantrekt. Uit Soekarno's optreden en de reactie der wereld daarop bleek opnieuw dat agressie door de machthebbers der wereld wordt aanvaard — mits ze geschied door niet-westerse aggressors en ze zich keert tegen westerse machten. Het politieke succes van Soekarno is een nieuwe triomf van het dreigen met geweld als middel ter verovering van grondgebied. Terwijl het z.g. westerse kolonialisme, dat feitelijk niet meer bestaat, huichelachtig

wordt vervloekt, boekt het medogenloze kolonialisme van de communistische landen succes na succes. En in Soekarno's manipulaties met Nieuw-Guinea beleven we een nieuwe triomf van het vulgaire kolonialisme en de landhonger der jonge staten in Afrika en Azië. Wat Soekarno deed is principieel gelijk aan het misdadige optreden van de O.A.S. in Algerië en de bloedige verplettering van het Hongaarse volk in 1956.

En het Papoea-volk wordt het diep beklagenswaardige slachtoffer van dit adderkluwen van politieke immoraliteit. Tekende een Papoea-leider de situatie niet scherp en juist toen hij op de laatste vergadering van de Nieuw-Guinea-raad verklaarde: „Ik kan het doodvonnis, hoe fijntjes ook opgesteld, niet tekenen. Het lijkt op een echtscheiding van een goed huwelijk onder dwang van een derde. Nu lijken alle dingen ter wereld met een pistool bereikbaar”. Het woord van Prof. Huizinga, dat hij nog voor de laatste wereldoorlog sprak: „De rouw der kleine naties is pas begonnen”, wordt steeds meer bewaarheid en krijgt zo steeds dreigender klank. We worden door de harde feiten gedwongen te erkennen dat, als het eigen belang op het spel staat, de grote machten altijd de kleine opofferen. Die worden dan uiteindelijk, veelal onder een schijnheilig betoon van medeleven en zo, voor de leeuwen geworpen!

Maar wie die de Bijbel kent mag en kan iets anders verwachten van de machthebbers van „deze wereld”.

* * *

Nog erger dan dit alles is misschien wel de houding van een groot deel van het Nederlandse volk onder dit alles. Ook van heel veel christenen welke daartoe behoren.

Het laatste debat in de Tweede Kamer was — op een enkel hoogtepunt na — een symptoom daarvan en daarom soms een ondragelijke kwelling.

Waar was daarin het bewogen en hartstochtelijke pleiten voor het recht, speciaal van de kleine volken? Waar het echte mededogen met de honderdduizenden Papoea's?

Moeten we ons niet schamen bij de woorden van een andere Papoea, Kaisiepo: „Hoe groot, ver en sterk moet de liefde van het Nederlandse volk jegens ons zijn geweest om het Papoeavolk op te leiden tot het niveau waarop de wereld ons leerde kennen als een echt volk”.

Wie iets afweet van Groen's grootse strijd tegen de machtspolitiek, b.v. tegen die van Bismarck, moet zich diep schamen voor wat zich toen in onze volksvertegenwoordiging afspeelde. Speciaal ook over wat door velen van hen die zich Groen's geestverwanten noemen werd gezegd — en verzwegen.

Waar was de geest van Willem van Oranje die in een hopeloze situatie van ons volk zich eenmaal vertolkte in de prachtige woorden: Men hoeft niet te hopen om een goede zaak te ondernemen noch daarin te slagen om te volharderen?

Groen zei eens dat alle revolutionaire politiek wordt gekenmerkt door de leus: **wij kunnen niet anders**, maar dat de waarlijk christelijke tot adagium koos het: **wij mogen niet anders!**

Heeft de revolutionaire politiek ook in onze volksvertegenwoordiging — en in ons volk — in verband met Nieuw-Guinea niet een volledige overwinning behaald?

* * *

Maar er moet in verband met de Nieuw-Guinea-kwestie — dat wil ook zeggen: in verband met het volledige verdwijnen van de Nederlandse macht en invloed uit het oude Nederlands-Oost-Indië — nog meer worden gezegd.

Iets dat helaas door heel velen vergeten wordt.

Daarover een volgende keer.

C. V.

Attentie,

leden van de persvereniging Opbouw

Geeft uw adreswijziging op bij het adres
secr.-penningm.:

Van Lijnden van Sandenburglaan 16, Utrecht.

Als God vóór ons is - wie zal dan tegen ons zijn?

„Wat zullen wij dan van deze dingen zeggen? Als God vóór ons is wie zal tegen ons zijn? Hoe zal Hij, die zelfs zijn eigen Zoon niet gespaard, maar voor ons allen overgegeven heeft, ons met Hem ook niet alle dingen schenken? Wie zal uitverkorenen Gods beschuldigen? God is het, die rechtvaardigt; wie zal veroordelen? Christus Jezus is de gestorvene, wat meer is, de opgewekte, die ter rechterhand Gods is, die ook voor ons pleit”.

Rom. 8 : 31—34.

Het slot van Rom. 8 behoort tot wat men noemt de schoonste gedeelten van de Bijbel. Naar het oordeel van Erasmus bijv. kan dit deel wedijveren met de mooiste stukken van de wereldliteratuur. Het zal wel zo zijn. Maar het is niet best met ons als we alleen daarom het waarderen. Schoonheidsontroering is een mooi ding. Maar ze heeft nog nooit iemand zekerheid gegeven van de verlossing, die in Christus Jezus is. Wat geeft ons het Evangelie als we het alleen maar schoon vinden, doch niet voor waar houden? Wat baat het als de hoorders van een preek alleen maar naar huis gaan met een „mooie preek”? Dit slot van Rom. 8 is niet alleen maar mooi. Het is wáár wat Paulus hier schrijft. En ook hier maakt de waarheid ons vrij van angst van wat ons kan overkomen. En van angst is de wereld van vandaag vol.

Paulus trekt in deze verzen de conclusie uit wat hij geschreven heeft. Of het nu een conclusie is uit de vss 28—30 of een gevolgtrekking uit heel hoofdstuk 8 of zelfs een samenvatting van alle voorgaande hoofdstukken, wat doet het er eigenlijk toe? De inhoud blijft er dezelfde om. Paulus kan gedacht hebben bij „deze dingen” aan de „gouden keten des heils”. Het kan ook zijn, dat hij daarmee bedoelt wat hij geschreven heeft over het lijden van de tegenwoordige tijd, die niet opweegt tegen de heerlijkheid, die ons zal geopenbaard worden. Het is ook wel mogelijk, dat hem door het hoofd gegaan is wat hij totnogtoe geschreven heeft van zonde en genade, van ellende en verlossing. De wereld is voor God verdoemelijk en wij zijn van nature niet beter dan iemand ter wereld. Heel de schepping zucht als in barensood en ook de gelovigen, die de eersteling des Geestes hebben, zuchten en verlangen naar de openbaring der kinderen Gods. Ook ons hart is nog boos en schuldig en de gelovige moet nog belijden: „Ik ellendig mens! Wie zal mij verlossen uit het lichaam dezès doods? Gode zij dank, door Jezus Christus onze Here!”

Wat zullen we nu zeggen? Wat is, in een paar zinnen gezegd, de rijkdom der gemeente? Paulus antwoordt hierop met een vraag, waarop het antwoord duidelijk is: „Als God vóór ons is, wie zal tegen ons zijn?”

Als de Almachtige het voor ons opneemt, welke machtige ter wereld zal het dan tegen ons opnemen? Als de machtige Vader van Jezus Christus aan onze kant staan, welke machtige is er dan boven- of op- of onder de aarde, die ons echt schaden kan?

Als Paulus van God spreekt dan spreekt hij van Hem, van wie Jesaja schreef: „Wie mat de wateren met zijn holle hand, bepaalde de omvang der hemelen met een span, vatte met een maat het stof der aarde, woog de bergen met een waag en de heuvelen met een weegschaal? . . . Zie, volken zijn geacht als een druppel aan een emmer en als een stofje aan een weegschaal; zie, eilanden zijn als fijn stof, dat uitgestrooid wordt; de Libanon is niet toereikend als brandhout, en zijn wild gedierte niet ten brandoffer. Alle volken zijn als niets voor Hem, zij worden door Hem beschouwd als nietig en ijdel. Met wie dan wilt gij God vergelijken en welke vergelijking op Hem toepassen?”

Dat het God aan macht niet ontbreekt om ons te helpen zal ieder van ons wel „geloven”. Maar geloven we het in de schriftuurlijke zin van het woord? Waarom is er dan zoveel bezorgdheid en angst ook onder christenen? Waarom zijn we dan soms banger voor Rusland of voor Amerika dan voor God, de HERE? En waarom vertrouwen we anderzijds soms meer op de macht van Amerika dan op de almachtige genade Gods? We moesten wat

meer vertrouwen op God hebben. Dan zouden we ook wat rustiger zijn. We hoeven niet bang te zijn, dat de geschiedenis der wereld onze God uit de hand loopt. „Wat zijn liefde ons wil schenken, ontzegt Hem zijn vermogen niet”.

Vele christenen twijfelen niet aan Gods macht, doch ze zijn wel bezorgd of God wil helpen. M.a.w. ze betwijfelen of God wel vóór hen is. Mogelijk zitten ze ook wel onder de lezers van dit artikel. Luistert dan eens goed en laat op u inwerken wat Paulus verder schrijft: „Hoe zal Hij, die zelfs zijn eigen Zoon niet gespaard, maar voor ons allen overgegeven heeft, ons met Hem ook niet alle dingen schenken?” Stel u voor, dat een aardse vader een zoon gegeven heeft voor een goede zaak. Waarbij het leven op het spel staat. En dat niet, omdat hij daartoe wel gedwongen is, bijv. door de wet op de dienstplicht. Maar omdat hij alles voor die goede zaak over heeft. Zal zulk een vader dan niet alles voor die zaak over hebben? Daar twijfelt toch niemand aan?

Welnu, God heeft zijn Zoon niet gespaard. Zijn eigen, enige Zoon, heeft Hij niet ontzien. Hij heeft Hem voor ons allen overgegeven. Hoort goed: Voor ons allen. U niet uitgezonderd. Niemand van ons uitgezonderd. Hij heeft Hem overgegeven tot in de dood. Ja, tot de dood van het kruis. Wat had God nog meer moeten doen om ons van zijn goddelijke liefde te overtuigen?

Zal God ons nu niet alles in genade schenken? Vanzelfsprekend alles wat tot Zijn eer en tot onze zaligheid nodig is. Met eerbied gesproken: God is geen St Nicolaas, die al onze wensen vervult. Dat zou niet best zijn, want wij kunnen soms rare en dwaze verlangens hebben. Maar toch mogen we rustig zeggen, dat God ons alles schenken zal. Nu vergeving der zonden en vernieuwing van ons leven en een voorsmaak van de eeuwige heerlijkheid. En eens een nieuw bestaan op een nieuwe aarde onder een nieuwe hemel. En het kwaad, dat Hij ons nu toeschikt zal Hij ten beste keren. Weest daarop maar gerust.

In vs 33 vraagt Paulus verder: „Wie zal uitverkorenen Gods beschuldigen? God is het, die rechtvaardigt; wie zal veroordelen?” We beginnen met deze laatste vraag, waarop het antwoord duidelijk is: Als God vrijsprekt dan zijn we vrijgesproken. En dan is er geen schepsel ter wereld, die het ons lastig kan maken met een veroordeling. „God is het die rechtvaardigt”. Zo geeft Paulus uitdrukking aan de kern van het Evangelie. Er is eigenlijk maar één kwaad in de hele wereld. Dat éne kwaad is de zonde. De schuld tegenover God. Als die zonde ons wordt toegerekend is God tegen ons en wie zal dan vóór ons zijn? Nu zijn er vele beschuldigers tegen ons. Ons geweten klaagt ons aan, naar de uitdrukking van onze catechismus „dat ik tegen alle geboden Gods zwaar gezondigd en geen daarvan gehouden heb en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben”. De wereld weet het ons wel te vertellen, dat het bij ons niet veel zaaks is. Heeft zij vaak geen gelijk? Maken wij onze schuld bij God nog niet dagelijks groter?

Wie zichzelf kent, omdat hij God kent, buigt het hoofd en stemt het toe: „Van nature woont in mij geen goed. Ook mijn hart is boos en schuldig. En als God met mij in het recht zou treden ik kon voor Zijn gericht niet bestaan”. En toch: „God is het die rechtvaardigt”. Hij spreekt vrij van schuld en straf en geeft recht op het eeuwige leven. Zonder enige verdienste van onze kant, maar alleen om Christus' wil. Hij heeft alles voor ons in orde gemaakt. Hij heeft aan Gods gerechtigheid voldaan. Hij is overgegeven om onze zonden en opgewekt tot onze vrijspraak. Die vrijspraak of rechtvaardiging maakt God ons door het Evangelie bekend. Door het Evangelie spreekt Hij ons daadwerkelijk vrij. En wie het Evangelie gelooft, is in Christus rechtvaardig voor God en erfgenaam van het eeuwige leven. Wie zal dan veroordelen? Als de Hoogste Rechter ons vrijsprekt dan moeten alle beschuldigers zwijgen.

Maar nu de eerste zin van vs 33: „Wie zal uitverkorenen Gods beschuldigen?” Dat woord „uitverkorenen” heeft al heel wat broeders en zusters in moeite gebracht. Die moeite is veroorzaakt door een taai mening, dat met „uitverkorenen” een apart deel der gemeente wordt bedoeld. Een élite, aan wie een bijzondere genade ten deel viel, waar de gewone „gelovigen” buiten vielen. En velen hebben zich afgetoed met de vraag of zij wel bij het „uitverkoren deel” van de kerk behoorden. En kwamen zelden of nooit tot zekerheid.

Deze moeilijkheid, waarmee vele zitten, zal wel niet vaak uitgesproken worden in de kring van onze lezers. Maar toch blijft die uitverkiezing en dat woord „uitverkorenen” voor velen een griezelige klank houden. Men weet er eigenlijk geen raad mee en spreekt er daarom maar liever niet over.

Maar deze moeite doet de HERE ons niet aan. Wie daar wel schuld aan hebben zullen we nu maar laten rusten. Als het maar vaststaat, dat onze God, de Vader van Jezus Christus, daaraan geen schuld heeft. Nergens in de Schrift geven de woorden „uitverkiezing” en „uitverkorenen” aanleiding om ons angst in te boezemen. Als Paulus hier spreekt van uitverkorenen Gods dan wil hij zeggen, dat alle roem voor de gelovigen uitgesloten is. Gode alleen komt de eer toe van onze rechtvaardiging. Wij worden niet vrijgesproken om enige verdienste van onze kant, maar uit grondeloze barmhartigheid. Niet wij hebben voor God gekozen, maar God heeft ons uitverkoren. Dat wij het Evangelie mogen horen en geloven is alleen te danken aan Gods verkiezende liefde. Hij is ons met zijn verkiezende liefde vóór geweest. Hij heeft ons gekend eer wij Hem kenden. Dat Hij ons roept en rechtvaardigt en verheerlijkt is niet aan ons te danken, maar alleen aan Gods ondoorgrondelijke en onbegrijpelijke liefde. Die zo groot was, dat Hij zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar Hem voor ons allen heeft overgegeven. In plaats van „uitverkorenen” had er ook kunnen staan: geroepenen. Of: gelovigen. Of: rechtvaardigen. Of: heiligen. Of: begenadigden, over wie zich Gods ontferming uitstrekt. De zekerheid des geloofs grondt zich niet op iets van of in ons. Maar op Gods verkiezende liefde, die in Jezus Christus is geopenbaard. Als God ons genade bewijst dan hebben we de beschuldiging van de duivel en van de wereld en van ons eigen geweten niet te vrezen. God is het die rechtvaardigt, wie is het die verdoemt?

En dan wordt ons in vs 34 Jezus Christus voorgehouden. Hij is naar het woord van Calvijn „de spiegel der verkiezing”. Christus Jezus is het, die gestorven is. Maar daarmee is niet alles gezegd. Was Christus in de dood gebleven, dan waren wij nog in onze zonden. Maar daarom laat Paulus volgen: Wat meer is, Hij is ook opgewekt. Tot onze rechtvaardiging. We hebben een levende Heiland. En niet alleen een Heiland, die leeft, maar die ook ter rechterhand Gods is. Bekleed met eer en macht. Hem is gegeven alle macht in hemel en op aarde. En nog is het niet uit: Hij is het ook, die voor ons pleit. Als wij niet weten wat wij bidden zullen, bidt niet alleen de Geest voor ons met onuitsprekelijke verzuchtingen. Maar wij hebben een Voorspraak bij de Vader. Hij, die ter rechterhand Gods is, bidt voor ons. Jezus Christus, de Rechtvaardige. Hij kan medelijden hebben met onze zwakheden, daar Hijzelf ook verzocht is geweest, zonder tot zonde te komen. Als Hij voor ons bidt, wie zal dan tegen ons zijn? Zijn bede is nimmer afgewezen.

We mogen er wel op letten, dat in dit „zegelied van de zekerheid des heils” geen sprake is van wat in ons wordt gevonden. Paulus wijst ons niet naar enig kenmerk, dat ons zou onderscheiden en waarop wij zouden kunnen vertrouwen. Niet onze vroomheid, niet onze deugd, niet onze bekering of wat er verder maar te noemen is wordt ons als een grond onder de voeten geschoven, waarop wij kunnen steunen als fundament der zaligheid. Maar we worden gewezen op Jezus Christus. Die gestorven is en opgewekt en zit ter rechterhand Gods en voor ons bidt. Hij is het enige fundament onzer zaligheid. En wie in Hem gelooft en zo in Hem het leven en de zaligheid zoekt zal niet beschaamd worden. Nú niet en in de toekomst niet en in der eeuwigheid niet. Want Hij is gisteren en heden Dezelfde en tot in der eeuwigheid.

H. J. Jager.

De Advocaat der Afscheidenen

(Slot)

M. C. v. Hall
„Drie Eeuwen”.

De kroniek van een Nederlandse familie.
Uitg. W. ten Have N.V., A'dam 1961.

Als wij nu in grote lijnen het voor- en nageslacht van De Advocaat uit dit boekje lichten, gaan we met opzet voorbij aan de litteraire, de systematisch-wetenschappelijke en de historische waarde van Drie Eeuwen. Wij willen dit boekje niet verder beoordelen, maar er uit putten. Opdat u drinke.

De advocaat Anne Maurits Cornelis van Hall kwam uit een merkwaardig nederlands geslacht: een geslacht, dat zich van boeren, burgers en buitenlui heeft opgewerkt tot de hoogst denkbare posities in den lande; niet door protectie, hoewel sommige leden vooruitgeholpen zijn; niet door slechte praktijken, hoewel sommige leden van het geslacht hun intellect bepaald misbruikten: ook niet omdat ze de wind mee hadden, hoewel ze de wind mee hadden; maar bepaald omdat dit geslacht door zijn erfelijke eigenschappen en juiste huwelijkskeuzen zich spontaan tot adellijk niveau opwerkte, en zich in de loop der eeuwen aldaar zonder moeite wist te handhaven. Zo kwam een geslacht van „boeren, bakkers, tuinders en predikanten” per saldo uit de bus als een geslacht van staatslieden, reders en bankiers.

In de zeventiende eeuw trok de boerenzoon Floris Allertszoon van Hall uit Oosterbeek naar Leiden, en werd de secretaris van een wereldreiziger. Zijn zoon Adriaan van Hall (1698-1783) werd veerschipper te Leiden; geen sinecure, want de eigenaar van een veerdienst was tevens vertrouwensman van de handel, bewaarder van gelden, incasseerder, geldschietter, kortom de primitieve bankier. Hij steeg dan ook maatschappelijk, zowel door ijver als intellect; wel met hulp — maar zonder protégé te zijn — van de regenten uit zijn tijd.

Diens zoon Floris Adriaan van Hall (1736--1808) daarentegen steeg maatschappelijk door zijn huwelijk met een meisje uit patriciërskringen; werd eensklaps Heer van Vianen en Heicop, schout, notaris, drossaerd, dijkgraaf enzovoort, bezat op de duur onwaarschijnlijk veel boerderijen, klom tot rijkdom en aanzien en sloeg in het tempo van zijn ontwikkeling diverse generaties over.

Daarmee zijn we genaderd tot de vader van de Advocaat der Afscheidenen, tot Mr Maurits Cornelis (1768—1858), een man van enorme kwaliteiten en gaven, ook een man van enorme tegenstellingen, die — veertig jaar ouder dan A.M.C., hoewel hij deze nog twintig jaar overleefde — een lang leven op het politieke koord doorbracht, in zijn diplomatieke vaardigheid soms herinnerend aan de franse staatsman Talleyrand.

Deze Maurits Cornelis studeerde te Utrecht, Leiden en Amsterdam, huwde een burgemeestersdochter, werd ambachtsheer van

Nieuwer-Amstel, vestigde zich te Amsterdam als advocaat, en werd daarmee de stamvader der Amsterdamse van Halls. Stond al jong aan de zijde der regenten in hun strijd tegen prins Willem V, speelde een belangrijke rol in het verijdelen van een engels-russische landingspoging bij Bergen N.-H. — welke diende om Willem V terug te brengen — maar wist later, door koning Willem I aan het hof geroepen, met een kwinkslag de situatie te redden en bleef in de naaste omgeving der Oranjes werken. Onbetwist lid der patriciërskringen, sloot hij zich niettemin aan bij de Amsterdamse patriotten. Bepaald niet pro-frans werd hij tegen zijn zin door de franse bezetter aangesteld als Stadsprocureur, een combinatie van Schout en Openbaar Aanklager. Door een staatscommissie in 1798 uit dit ambt ontzet — toen hij weigerde enkele boeven uit de gevangenis los te laten, hetgeen het gepeupel van hem eiste — werd hij in datzelfde jaar door Daendels in zijn functie hersteld. Verzetste zich hevig tegen de komst van Lodewijk Napoleon, maar was door een „misverstand” de eerste, die deze vorst begroette. Maakte talloze gedichten, was bevriend met Betje Wolff en schreef over de honderd boeken — maar werd door Groen van Prinsterer wegens historievervalsing op de vingers getikt. Was als dijkgraaf van Muiden bij de orkaanramp van 1808 onvindbaar — omdat hij als gewoon arbeider op de gevaarlijkste plaats mee aanpakte. Had een oudste broer die zeerover was — en een oudste zoon, die in de adelstand verheven werd. Protesteerde in 1810 tegen de inlijving bij Frankrijk, maar nam zelf de stukken van abdicatie uit handen van Lodewijk Napoleon aan — en stuurde deze documenten in 1814 met goetvinden van Willem I aan Lodewijk terug! Werkte tijdens de inlijving (1810—1813) niet mee, legde zijn ambten neer, maar was bevriend met Prince le Brun, de franse landvoogd. Moest zijn zoon afstaan, die als garde d'honneur aan het oostfront voor Napoleon moest vechten, maar zorgde, toen de zaak omsloeg . . . , dat le Brun met een vrijgeleide naar Frankrijk kon vertrekken, om daar de terugzending van Maurits' zoon te bewerkstelligen! Was trouwens, vóór de zaak omsloeg, al lid van de Oranje-partij. — Geen wonder dat de schrijver van Drie Eeuwen besluit: „nog heden zijn er afstammelingen van patriotten, die — in hun verknochtheid aan het huis van Oranje — zich generen voor het gedrag van hun voorouders”. Wij zijn blij dat wij geen oordeel over deze veelzijdige figuur hebben uit te spreken en memoreren, dat Maurits Cornelis sedertdien particulier adviseur is geweest van Koning Willem I, van Willem II en van Willem III, lid van de Eerste Kamer, President van de Amsterdamse Rechtbank, Minister van Staat, lid van de Commissie voor Grondwetsherziening en Commandeur in de orde van de Nederlandse Leeuw.

In dit gezin werd Anne Maurits Cornelis geboren, de advocaat der afscheidenen, zoals hij sedert meer dan honderd jaar is genoemd. Hij was de negende uit het gezin van de staatsman. Samen met zijn vader en zijn oudste broer Floris Adriaan had hij een advocatenkantoor in Amsterdam. Daar vader en broer mede in de politiek waren gegaan, en broer kinderloos was gebleven, zag het er naar uit, alsof Anne Maurits Cornelis de enige voortzetter van het kantoor zou worden.

Dat liep echter geheel anders.

In 1830 verdiepte zich het geestelijk leven van Anne Maurits, toen hij — eerst in de oorlog met België, later in de grote cholera-epidemie van die dagen — met de vergankelijkheid van het leven werd geconfronteerd. Hij kwam in aanraking met de mannen van het Reveil. Richtte in 1834 met Koenen, Groen van Prinsterer en de Clerq het tijdschrift „Nederlandsche Stemmen” op. Huwde met Suze van Schermbeek uit Utrecht, die in dezelfde epidemie haar vader en haar zusje had verloren. Beide mensen betrokken een eenvoudig huis aan de Keizersgracht 289. In dat jaar was de afscheiding van de Cock, Scholte en Budding, herders die een deel van hun kudde meekregen in de ballingschap. De van Hall's zagen met zorg hoe de zieke moederkerk zich vergreep aan haar kinderen: ondanks de in de Grondwet gegarandeerde godsdienstvrijheid werd, met een beroep op Napoleon's Code Pénal, het samenkomen van meer dan 20 personen van een vergunning afhankelijk gemaakt. Die vergunning werd — voor samenkomsten, die het karakter van de universele staatskerk aantastten —, natuurlijk niet gegeven. Waar de gereformeerden, buiten de samenkomsten der staatskerk, trachtten samen te komen, werden zij uiteengeslagen, beboet, met inkwartiering gestraft, waarbij het niet zelden tot boedelverkopingen kwam, om de boetes te kunnen betalen.

In 1835 werd de Advocaat van Hall verzocht de verdediging op zich te nemen voor een gereformeerde voor het Hof te Arnhem. In een pleidooi, dat in 75 bladzijden druk is uitgekomen onder de titel „De vrijheid van godsdienstoefening in Nederland verdedigd”, vocht Anne Maurits Cornelis voor een zaak, die grondwettelijk onaantastbaar behoorde te zijn. Hij verloor, maar kreeg sedertdien zijn bovenstaande erenaam. In 1836 sloten Anne Maurits en Suze zich bij de afscheidenen aan en werden uitgestoten uit hun maatschappijklasse. Buiten de Reveil-vrienden en de familie werden zij in de omgang gemedened: mensen, die zich met „dat ras van volk” afgaven, pleegden klasse-verraad.

Vader en broer probeerden Anne M. C. terug te brengen van de dwalingen zijns weegs. „Met de godsdienst, met de waarheid is geen compromis mogelijk”, meende de Advocaat. Ze probeerden het via zijn dappere vrouw Suze, (op haar 19e gehuwd, op haar 22e reeds weduwe, op haar 27e overleden). Ze maakten geen kans, haar voor hun wagentje te spannen.

Anne kreeg steeds meer processen voor

De Zonde van Deuteronomium 18 : 19

Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: wat wij weten spreken wij, en wat wij gezien hebben getuigen wij, en toch neemt gijlieden ons getuigenis niet aan.
Joh. 3 : 11.

Het is zaak, dat we in Joh. 3 : 11 de woordorde van de oorspronkelijke tekst handhaven. De onder ons gebruikelijke vertalingen (Staten- en N.B.G.) doen dat niet. Zij geven: „wij spreken (van) wat wij weten”. Maar in het Grieks staat „wat wij weten” voorop; en evenzo „wat wij gezien hebben”.

Dat is opmerkelijk. Want „wat wij weten” en „wat wij gezien hebben” is lijdend voorwerp. En doorgaans zet men dat niet voraan in de zin. Een eenvoudig voorbeeld: als er verder niets aan de hand is, uiten wij ons in deze volgorde: „ik zoek mijn pen”. Wanneer ik zeg: „mijn pen zoek ik”, dan geef ik daarmee aan „mijn pen” sterke nadruk. Dat kan b.v. hierin z'n oorzaak hebben: iemand die mij ziet zoeken en m'n bril ontdekt, reikt

me die aan in de mening: dít zal het zijn wat hij zoekt. Dan zeg ik: „mijn pen zoek ik”. En de aangesprokene vult dan in gedachten vanzelf aan: „. . . en niet m'n bril”.

Iets dergelijks hebben we ook in onze tekst. We zullen bij „wat wij weten” en „wat wij gezien hebben” zelf moeten aanvullen: „. . . , en niet . . .”. Ja wat? Wat is de tegenstelling tot „wat wij weten” en „wat wij gezien hebben”?

Om dat te ontdekken, zullen we moeten nagaan, wat „weten” en „zien” hier precies betekenen.

Dan valt allereerst op, dat deze twee woorden parallel staan. Ze zullen dus beide ongeveer hetzelfde uitdrukken, evenals dat ook het geval is met „spreken” en „getuigen”.

Wat de betekenis van „weten” betreft, kan ons verder helpen een woord van denzelfden schrijver, nl. 1 Joh. 2 : 20 „en gij hebt de zalving van den Heilige en gij weet¹) allen”. Hier is sprake van een „weten” als gevolg

van een zalving; en wel speciaal van een zalving tot **profeet**. Dat blijkt uit vs 27: deze zalving **leert** hen over alle dingen.

Ik denk voorts aan een plaats uit het evangelie van Johannes, hoofdstuk 11. Daar lezen we in vs 49 vlgg. van de raad van Kajafas om Jezus te doden. Johannes tekent dan aan, dat hij dat advies niet uit zichzelf gaf, maar dat hij als hogepriester **profeteerde**. Wat zegt nu Kajafas van zijn mederaadsleden, tegen wier mening hij zich kant? Dit: „gij weet niets”. Deze mensen missen het **profetisch inzicht**, dat Kajafas heeft.

In dezelfde zin komen we „weten” ook tegen in het O.T. Als de profeet Bileam spreekt, dan kondigt hij wat hij zeggen gaat aan als „de spreuk van hem die de woorden Gods hoort, en die de **wetenschap** des Allerhoogsten kent” (Num. 24 : 16).

Op deze plaatsen is dus sprake van een **profetisch** weten, van een kennis verkregen door **openbaring**. (Men vergelijk ook nog Jes. 28 : 9 „wien wil hij kennis leren en wien wil hij een **openbaring** doen verstaan?”)

En evenzo is in de bijbel het woord „zien” dikwijls **profetisch** getint. Als profeten een openbaring des HEEREN ontvangen hebben,

gereformeerden te voeren. In zijn ijver, voor het hoogste gerechtshof pleitende, versprak hij zich met één term — en werd onderbroken. Werd losgelaten door zijn Reveilvrienden, trad in 1835 uit „Nederl. Stemmen”, richtte daarentegen het volgend jaar met ds Scholte en anderen het tijdschrift „De Reformatie” op. Moest de advocatuur in Amsterdam prijsgeven, ging in den Haag wonen. In 1837 werd Anne M. C. door Groen van Prinsterer losgelaten; maar hij vond een nieuwe vriend in Capadose. In 1838 was zijn korte, felle leven uit. De „tering”, beruchtste kwaal uit die dagen, had zijn zwakke lichaam gesloopt. Hij heeft zich in niets ontzien, had zijn leven niet lief tot het einde. Bloedgetuige van Christus.

Vijf jaar later is zijn vrouw Suze overleden. Ze liet een geestelijk testament voor haar drie kleuters na, dat elders is gepubliceerd, en dat een ontroerend stuk geloofsbelijdenis inhoudt.

Begrijpelijk, dat de schrijver van „Drie Eeuwen” verklaart: dat om deze beide overgrootouders zijn boek begonnen is. (63).

* * *

Wat is het resultaat van deze kostbare levens geweest?

De drie kinderen zijn geen leden gebleven van de kerk, waarin ze gedoopt waren. Beide families, die de kleine weesjes onder haar hoede namen, hadden maar één gezamenlijke angst: dat de kinderen zouden kouvatten, tering oplopen, of in aanraking komen met afgescheiden gereformeerden (63). Ze zijn daarvoor behoed. Geen tering en geen gereformeerde neigingen. Slechts zijn ze alle drie, tot grote schrik van grootvader en oom, liberaal geworden: volgelingen van Thorbecke. Dat gold in die dagen ongeveer voor melaatsheid (69).

Toch hield het werk van Anne Maurits Cornelis bij zijn dood niet op. Zijn vader en broer zijn ten nauwste betrokken geweest bij de grondwetswijziging van 1848, waarin de vrijheid van godsdienst oefeningen onaantastbaar is gesteld. De schrijver van Drie Eeuwen veronderstelt ten aanzien van Anne's vader: „Misschien dat het grote leed, dat over hem gekomen is door de vervolging van zijn zoon A.M.C. en diens vroegtijdige dood, van invloed zijn geweest op zijn belangstelling voor een vernieuwing van de Grondwet, die geen afdoende waarborgen gaf voor de vrijheid van het geloof” (45). Vijf jaar later volgde broer Floris Adriaan de beroemde Thorbecke op als minister-president; zorgde o.m. voor de godsdienstwet, welke alle kerken voor de overheid gelijk stelt. De schrijver van Drie Eeuwen verzucht: had die wet maar in 1833 bestaan!

Een andere vraag is: hoe stond de familie tegenover Anne Maurits Cornelis, de Advocaat der afgescheidenen?

De schrijver van Drie Eeuwen wijst op de sterke familieband, die zich vaak tot een patriarchaat concentreert, en die een onverbreekbare eenheid naar buiten garandeert. Het laat zich inderdaad aanzien, dat de van

Hall's de kerkelijke „afdwalingen” van Anne Maurits en Suze met bezorgdheid hebben verdragen. Vader van Hall was zeer gesteld op zijn begaafde zoon; schreef na diens dood in zijn dagboek: „een voortreffelijke en vrome zoon, voortreffelijk mens en christen”. De schrijver voegt eraan toe: „Ja, de ganse familie had de grootste eerbied voor de onverschrokken strijder, al deelde zij zijn overtuiging niet” (60). „A.M.C. is niet minister geworden, of professor, president van de rechtbank, baron of wat dies meer zij; Suze en hij hebben gestreden voor geloof en naastenliefde. Wat kan men meer verlangen?” (63).

Toch rijpt hier een derde vraag: waaruit is die groteske persoonsverwisseling ontstaan? Wie heeft de legende gecreëerd, dat niet Anne Maurits Cornelis — doch zijn oudste halfbroer Floris Adriaan de overgrootvader zou zijn geweest van burgemeester G. v. Hall en de schrijver van Drie Eeuwen? Waarom is A.M.C. bewust doodgezwegen? Schrijver zegt, dat de oudste zoon pas als student vernomen heeft, dat er met zijn ouders iets aan de hand moest zijn geweest. Schrijver zegt mede dat zijn moeder, de afstammeling uit een hugenotengeslacht Boissevain, als verloofde in het van Hall-geslacht binnentredende, naar de grootouders had geïnformeerd. Haar aanstaande beau-maman had beslist geantwoord: „Over die mensen mag in dit huis nooit worden gesproken!” Nadere informatie bij haar tijdgenoten had haar wijs gemaakt: „Ze zijn in de gevangenis geweest. Misschien waren ze wel aan de drank of zo iets”. (63). We mogen niemand beschuldigen. Wel krijgen wij uit de voorgaande gegevens de indruk, alsof niet de van Hall's de fabel hebben gecreëerd — solidair als zij tenslotte waren — doch wel hun allernaaste verwanten, bij wie mogelijk — en begrijpelijk — de gêne boven de solidariteit is uitgegroeid. In elk geval is de publicatie van Drie Eeuwen een nieuw bewijs voor de grootheid van sommige familiekarakters.

Dat familie karakter is, om een voorbeeld te noemen, bewezen door een jongere broer van burgemeester van Hall, wijlen Walraven van Hall, die in de 2e wereldoorlog een der belangrijkste figuren was in het georganiseerde verzet, en bijzonder in de georganiseerde hulp. Het heeft hem zijn leven gekost.

Nog een enkele bijzonderheid willen wij melden.

Een tijdgenote van De Advocaat is geweest mevrouw Brugmans—van Maanen, dochter van de minister van Justitie van Maanen (1814—1842). Toen de kleindochter van deze mevrouw Brugmans—v. Maanen — te weten mejuffrouw Petron. J. Boissevain — zich verloofde met de heer Adr. Floris van Hall — te weten de kleinzoon van De Advocaat — was dit een historisch gebeuren. Want minister van Maanen moet verantwoordelijk worden gesteld voor de vervolging van de afgescheidenen, met name van Anne Maurits Cornelis van Hall. En het huwelijk van Hall—Boissevain, waaruit burgemeester van Hall is geboren, was een synthese tussen de nakomelingen van vervolger en vervolgte. Op dit

historisch moment nodigde Mw Brugmans—v. Maanen de jonge van Hall uit, zo spoedig mogelijk haar te komen bezoeken. „Dit is het ogenblik”, zei ze, „dat de twee families zich met elkaar moeten verzoenen”.

Een schoon gebaar.

Het is bij een gebaar gebleven. Toen de jongverloofde zich kwam melden had zijn aanstaande grootmoeder juist een beroerte gehad, ten gevolge waarvan zij spoedig overleed. (71).

D. W. L. M.

BOEKBESPREKING

Dr Nic. H. Ridderbos, **De Psalmen**. Eerste deel Psalm 1—41. Korte Verklaring. Kampen 1962.

De nieuwe uitgaaf van de Psalmen in de Korte Verklaring is een geheel nieuw boek. Verschillende deeltjes van deze bekende reeks zijn reeds in herdruk verschenen, maar dit is geen herdruk doch een totaal nieuwe bewerking. De eerste bewerking was van de hand van prof. Dr A. Noordzij en verscheen in twee deeltjes (177 en 277 blz.) in 1923 en 1925. De nieuwe bewerking is van de hand van prof. Dr N. H. Ridderbos, hoogleraar aan de Vrije Universiteit. Het eerste deel, dat nu voor ons ligt en dat de Psalmen 1—41 omvat, telt 449 bladzijden, dat is dus bijna evenveel als de beide deeltjes van Noordzij tesamen. De behandeling is dus heel wat breder. De korte verklaring van Noordzij was ook wel wat erg kort, hoewel anderzijds gevraagd mag worden of de Korte Verklaring op deze manier nog wel **korte** verklaring blijft. Naast deze uitgave kennen we dan ook al de Parafraze en De Bijbel toegelicht voor het Nederlandse volk.

Wat nu het onderhavige boek betreft, het is m.i. veelszins zeer prijzenswaardig. In een uitvoerige inleiding van 60 bladzijden bespreekt de auteur allerlei kwesties die zich bij de Psalmen voordoen: de naam van het boek, z'n ontstaan, de indeling, het aantal en de rangschikking der Psalmen, de bijschriften, waaraan de auteur m.i. terecht een belangrijke waarde toekent, auteurs en ontstaanstijd; vervolgens wordt gesproken over de psalmen en de eredienst, wel te verstaan de Israëlietische eredienst: hier concludeert de schrijver dat de meeste psalmen gedicht zijn om in de eredienst ten gehore te worden gebracht, hetgeen met zich meebracht dat veelal een bepaalde stijl werd gevolgd; dan wordt gehandeld van de verschillende soorten van psalmen en van hun opbouw, over de vijanden in de psalmen, ziektepsalmen, over psalmen van de koning of de leider, over de vorm der psalmen, tenslotte over het geloof van de psalmdichters, waarna nog enkele in de psalmen telkens terugkerende woorden, „sleutelwoorden” worden verklaard.

Ridderbos laat zich over 't algemeen met voorzichtigheid over de verschillende vraagstukken uit. Er zijn vaak krasse beweringen geuit, die later herzien moesten worden. Rid-

dan zeggen ze meer dan eens: „de HEERE deed mij zien” (Jer. 24 : 1; Am. 7 : 1, 4, 7; 8 : 1; vgl. ook Ez. 40 : 4). Immers het **gezicht** was een van de wijzen, waarop de HEERE Zich oudtijds aan de profeten openbaarde. De HEERE zegt zelf in Num. 12 : 6: „Indien onder u een profeet is, dan maak Ik, de HEERE, Mij in een gezicht aan hem bekend”.

Ook Bileam vervolgt in het hierboven geciteerde gedeelte: „...die het gezicht des Almachtigen schouwt”.

Welnu, ik denk, dat we ook in onze tekst „weten” en „zien” zó moeten verstaan. Christus zegt tegen Nicodemus: als van God gezonden **profeet** spreken wij, krachtens een **openbaring** getuigen wij.

En wat wil Jezus nu afwijzen door zo met nadruk voorop te stellen „wat wij weten” en „wat wij gezien hebben”? Dat is ons, dunkt mij, al gebleken uit de woorden van Johannes betreffende Kajafas, die we boven aanhaalden. Kajafas, zo zegt Johannes, zei dat **niet uit zichzelf**, maar profeteerde.

Wat zien we nl. onder het O.T. herhaaldelijk gebeuren? Dit, dat valse profeten onder het volk optreden en het verleiden. Zij brengen een boodschap, die ze **uit hun eigen hart**

bedacht hebben. Zij zeggen: „zo zegt de HEERE”, terwijl in werkelijkheid God tot hen niet gesproken heeft. Men leze maar Jer. 23 : 15—32.

Dáárom verklaart nu Jezus hier met nadruk: niet uit Mijzelf spreek Ik, niet wat Mijn eigen hart verzonnen heeft getuig Ik.

Christus heeft dat vaker betuigd: „en het woord, dat gij hoort, is niet van Mij, maar van den Vader die Mij gezonden heeft” (Joh. 14 : 24); „Ik kan uit Mijzelf niets doen: zoals Ik hoor²⁾ (nl. van den Vader), oordeel Ik” (5 : 30).

Pas als we zo het begin van onze tekst verstaan: blijkt de ernst van wat de Heiland volgen laat: „en toch neemt gijlieden ons getuigenis niet aan”.

Wat had de HEERE nl. door Mozes tot het volk Isreël laten zeggen? Dit: „Een profeet uit uw midden, uit uw broederen, zoals ik ben, zal de HEERE uw God u verwekken; naar hem zult gij luisteren... Ik zal mijn woorden in zijn mond leggen, en hij zal alles tot hen zeggen, wat Ik hem gebied. **De man die niet luistert naar de woorden welke hij in Mijn naam spreken zal, van dien zal Ik rekenschap vragen.** Maar een profeet die

overmoedig genoeg is om in Mijn naam een woord te spreken, dat Ik hem niet gebod te spreken, of die in de naam van andere goden spreekt — die profeet zal sterven” (Deut. 18 : 15—20).

Maar nu is dit steeds de zonde van het volk des HEEREN geweest, dat ze naar die door Góð gezonden profeten niét luisteren, maar wél naar de leügenprofeten. En dié zonde bedrijft nu ook de kring waartoe Nicodemus behoort. De Heiland zegt hun dat elders nog duidelijker: „Ik ben gekomen in de naam van Mijn Vader, en gij neemt Mij niet aan; wanneer een ander komt in zijn eigen naam, dién zult gij aannemen” (Joh. 5 : 43).

D. Holwerda.

¹⁾ De N.B.G.-vertaling vult ten onrechte aan „dat”. Ook de Statenvertaling heeft hier een lijdend voorwerp („alle dingen”); dit berust op een andere lezing, die ik (met Greijdanus e.a.) niet de oorspronkelijke acht.

²⁾ „Horen” is een derde term voor het ontvangen van een openbaring als profeet (vgl. Num. 24 : 16, boven aangehaald). We ontmoeten deze ook, als onze tekst aan het slot van dit-zelfde hoofdstuk herhaald wordt (vs 32): „wat Hij gezien en gehoord heeft, dat getuigt Hij”.

derbos doet geen al te absolute uitspraken. De nuttigheid van de behandeling van al deze en dergelijke vraagstukken is dan ook maar betrekkelijk. In de paragraaf over het geloof van de psalmdichters zegt Ridderbos dat het te ver zou voeren om de verwante maar niet identieke vraag aan de orde te stellen: wat openbaart God ons door de psalmen? hoewel hij toch even verderop daarover enige opmerkingen maakt. Hiérovér had ik hem nu graag juist wat breder gehoord, over de psalmen als Woord Gods, als openbaring Gods. In de psalmen spreekt immers de mens: tot God en van God en van Gods werken. Toch zijn ook de psalmen Woord Gods. Het spreken Gods gaat hier als het ware door de mens heen, de mens met zijn levenservaringen, zijn moeiten en noden en vreugden. Hoezeer de psalmen Woord Gods zijn, in zekere zin „profetie” zijn — Ridderbos wijst daar ook op —, en hier en daar duidelijk een profetisch karakter aannemen, ze zijn toch van andere aard dan wat we profetie plegen te noemen. Let wel: profetie betekent niet: toekomstvoorzegging, al is ze soms, of vaak, wél toekomstvoorzegging, vergelijk mijn bespreking van het boek van prof. Oosterhoff: Israëls profeten.

Ik geloof dat we, wanneer we dit verder gaan uitwerken: in de psalmen gaat het Woord Gods door de mens heen, spreekt de mens tot God en van God, terwijl het toch Woord Gods blijft, verder kunnen komen met wat ook door Ridderbos wordt aangevoerd: Christus in de Psalmen, waarover dezelfde auteur in het verleden een artikel geschreven heeft in het Gereformeerd Theologisch Tijdschrift (1943, pag. 129—149).

Het is niet doenlijk de door de auteur geboden exegese in den brede na te gaan. Voorzover ik ze gelezen heb is ze goed, al kan men hier en daar een andere opvatting huldigen.

Het zij mij vergund in dit verband een klein detailpunt wat nader te bespreken, omdat ik daaraan een stelling bij mijn dissertatie gewijd heb. Dit stukje is alleen goed te volgen voor wie enigszins met het Hebreeuws bekend is. Bedoelde stelling luidt: SeGoR in Psalm 35 : 3 worde opgevat als een omgekeerde segolaatvorm, equivalent aan SèGeR. De betekenis van dit woord is „dille” (of „dil”, ook „dul” of „dulle” genaamd, dat is: buisvormig deel van een spade en dergelijke gereedschappen, waarin de steel wordt bevestigd, Frans: douille, Duits: Tülle).

De Statenvertaling heeft in Psalm 35 : 2, 3: Grijp het schild en de rondas, en sta op tot mijn hulp. En breng de spies voort, en sluit (de weg) toe, mijn vervolgers tegemoet. „De weg” is door de vertalers toegevoegd. In de kanttekening lezen we: Hebr. Segor. Hetwelk sommigen menen te wezen de naam van een krijgswapen. Inderdaad zou de naam van een wapen hier heel goed passen. In vers 2 worden namelijk twee verdedigingswapenen genoemd, schild en rondas, waarachter: en sta op tot mijn hulp. In de Hebreeuwse poëzie, die gekenmerkt wordt door parallelisme, zou daarop heel goed kunnen volgen de vermelding van twee aanvalswapens, waarna: tegen mijn vervolgers. Men heeft wel gedacht dat het woord SeGor, m.i. afkomstig van een stam die afsluiten, toesluiten, omsluiten betekent — zo dus de Statenvertaling, die denkt aan een gebiedende wijs —, niets met deze stam te maken heeft, maar de Hebreeuwse weergave zou zijn van het Griekse woord sagaris, de naam van de dubbele strijdbijl der Scythen. In deze zin vertaalt N. H. Ridderbos — en ook J. Ridderbos in zijn grote commentaar op de Psalmen —, die overigens zegt: de betekenis van het woord is onzeker. Het is echter m.i. mogelijk het woord af te leiden van genoemde stam en het toch op te vatten als benaming van een wapen. We moeten dan voor Segor denken aan een z.g. omgekeerde segolaatvorm. Het Hebreeuws kent vele segolaatvormen, als MèLeK, koning, QoDeSJ, heiligdom. Het kent ook een aantal omgekeerde segolaatvormen, waarbij de stamklinker niet in de eerste maar in de tweede lettergreep aangetroffen wordt. Vooral uit het Aramees zijn deze vormen bekend: het Aramees equivalent van QoDeSJ is QeDoSJ. Nu vertoont het Hebreeuws van de rollen van Qumrân een veel groter aantal van zulke omgekeerde segolaatvormen dan het Bijbels Hebreeuws. Ook valt het op dat het Qumrân-Hebreeuws veel meer o-vormen (dus zoals QuDeSJ of, omgekeerd: QeDoSJ) bevat dan het Bijbels Hebreeuws. En tenslotte treft het,

dat het Qumrân-Hebreeuws soms een gewone segolaat-vorm heeft, waar het Bijbels Hebreeuws de omgekeerde biedt. Wie hierover breder ingelicht wil worden leze mijn opstel: Les formes QTWL dans l'hébreu des manuscrits de Qumrân, in de Revue de Qumrân 14, juillet 1959, pag. 483—494.

Nu ontmoeten we in de Oorlogsregel, die het onderwerp is van mijn dissertatie, in de beschrijving van een wapen het woord SGR. In kolom V regel 7 staat: De lengte van de lans is zeven ellen, waarvan de SGR en de punt een halve el beslaan. De punt — letterlijk staat er „vlam”, in het Oude Testament ook gebruikt voor het lemmet van een zwaard — en de SGR zijn m.i. samen het ijzeren gedeelte van de lans, en, gezien de wortelbetekenis „omsluiten”, meen ik dat de SGR het buisvormig gedeelte is, dat de schacht van de lans omsluit. Ik heb aan een smid gevraagd hoe men in het Nederlands zulk een „huls”, die zich dus ook aan spaden, harken, schoffels e.d. bevindt, noemt. Zijn antwoord was: dat is een „dul”, op de ambachtsschool zei de leraar tegen ons: maakt eens een „dul”. Verschillende woordenboeken wezen toen uit, dat het woord „dul” of „dulle”, of ook: „dil” of „dille”, hoewel het in de gewone spreektaal in onbruik is geraakt, de geëigende aanduiding is van deze „huls”. Het Frans en het Duits kennen een verwant woord: douille en Tülle.

Al deze gegevens combinerende ben ik nu van oordeel dat SeGor in Psalm 35 : 3 een omgekeerde segolaatvorm is, equivalent aan SGR in de Oorlogsrol, dat dan m.i. EèGeR gevoxaliseerd moet worden, gelijk MèLeK. We moeten dan aannemen dat in Psalm 35 : 3 het deel staat voor het geheel, dat dus met SèGeR, hoewel letterlijk slechts de „dille” aanduidend, de gehele lans wordt bedoeld. We krijgen dan een prachtig parallelisme: Grijp rondas en schild en sta op mij ter hulp, Trek speer en lans tegenover mijn vervolgers.

Ds C. Vonk, **De voorzeide leer**, Deel Ia, De Heilige Schrift. Inleiding, Genesis, Exodus. Drukkerij „Barendrecht”, Barendrecht. Prijs f 3.—.

Deze aflevering bevat de bladzijden 321—400. We lezen het vervolg van par. 16 over de oprichting van het verbond van Horeb, in welke paragraaf iets verteld wordt over de godsdienst der Kanaänieten in wier land Israël zich ging vestigen. Daarbij weidt Vonk even uit over het eigenaardig klinkend verbod: Gij zult een bokje niet koken in de melk van zijn moeder (Ex. 23 : 19; 34 : 26 en Deut. 14 : 21). Op voetspoor van anderen, o.a. van prof. Holwerda, geeft Vonk hiervan een aannemelijke verklaring. In par. 17, getiteld „Een vooruitgreep”, vertelt Vonk de geschiedenis met het gouden kalf, waarover hij uitstekende dingen zegt, met name over het karakter van de zonde die Israël hier beging, en ook over het vervolg, waar Mozes smeekt dat de Heere toch **in persoon** bij Zijn volk zal blijven (vgl. mijn diss. pag. 302). Par. 18 handelt over de oprichting van het heiligdom te Horeb, waarin de Heere straks temidden van Zijn volk komt wonen. Vonk zegt hier zeer goede dingen over **symbolen** en **schaduw**, met afwijzing van alle Platonisme, dat de „eigenlijke werkelijkheid” niet zoekt in de wereld van het zichtbare en tastbare. Dit gedeelte is bijzonder leerzaam, niet alleen met betrekking tot de tabernakel.

Het valt mij op hoe wijs en nuchter Vonk telkens weer Israël plaatst in het milieu van z'n tijd. Het behoeft ons niet zozeer te verwonderen dat allerlei wetsbepalingen die Israël kende ook bij omwonende volkeren zijn aangetroffen, en dat de architectuur van de tabernakel overeenkomst vertoonde met die van andere tempels. Maar bij alle overeenkomst zijn er diepe principiële verschillen.

Gelijk ik al meer gezegd heb: Ds Vonk verrijkt ons zeer met zijn boek.

AANKONDIGING CHRISTELIJK PERSPECTIEF

In de serie Christelijk Perspectief zullen boeken verschijnen, die omvatten:

1. een heruitgave van verspreide en soms moeilijk verkrijgbare artikelen van de hoogleraren dr H. Dooyeweerd en dr D. H. Th. Vollenhoven;
2. publikaties afkomstig uit de door deze

hoogleraren gevormde school van christelijke wijsbegeerte;

3. publikaties die verwant zijn met deze christelijke wijsbegeerte, maar die ofwel een afwijkend christelijk standpunt in de wijsbegeerte verdedigen ofwel buiten het directe gebied van de wijsbegeerte vallen.

Deel I van de serie is van Prof. dr H. Dooyeweerd en heet: **Verkenningen, in de wijsbegeerte, de sociologie en de rechtsgeschiedenis.**

Dit deel zal in september of oktober 1962 verschijnen. Het tweede deel volgt in december.

Deel II is van Prof. dr ir H. van Riessen. De titel is **Mens en werk**. Dit deel bestaat uit:

1. Gereformeerde en gesecculariseerde beginselen;
2. De christen en zijn werk;
3. Respect voor de mens in de samenwerking;
4. Waar gaat het eigenlijk om;
5. Vrijheid van onderwijs in het technische tijdperk;
6. De christen-academicus en de wetenschap en
7. Kracht en zwakte van het Europese denken.

Van de Redactie van Oosthoeks Encyclopedie werd toestemming verkregen om de meer dan 1000 artikelen die Prof. dr D. H. Th. Vollenhoven voor de laatste druk van deze encyclopedie schreef, te bundelen in enkele delen van de serie Christelijk Perspectief. Deze delen vormen dan een historisch wijsgerig woordenboek.

Het benodigde aantal intekenaars om deze goedkope serie vol te kunnen houden, werd nog niet geheel bereikt. Vandaar dit nieuwe verzoek om spoedige intekening. De redactie berust bij dr J. Stellingwerff, Haagbeeklaan 80 te Amstelveen. Particuliere intekening kan bij hem per briefkaart of brief geschieden. De uitgave wordt verzorgd door de N.V. Buijten & Schipperheijn, Valkenburgerstraat 106 te Amsterdam.

Apeldoorn

B. Jongeling.

PERSCHOUW

Verwarring

In „De Fakkel” het Contact-Organ van de Vrije Gereformeerde Kerk te Wollega schreef Ds D. Broer dit stuk:

Wie de gang van zaken in de gereformeerde kerken gadeslaat, bemerkt dat daar grote verwarring en onzekerheid heersen.

De tijd dat deze kerken zo zelfbewust optraden is voorbij. De tijd dat zij, door haar synoden, bindende leeruitspraken deden, en al of niet op grond daarvan, predikanten en ambtsdragers schorsten.

De tijd van Geelkerken en Hersteld Verband (1926) en van Schilder en de Vrijmaking (1944).

Gelukkig, dat die zelfbewuste trots gebroken wordt. Of die trots intussen gebroken is, en of de gereformeerde kerken bezig zijn zich te herstellen, is een andere zaak.

Wij zien dat nog niet.

De leeruitspraken van 1944 zijn wel „terzijde”

De leeruitspraken van 1944 zijn wel „terzijde” daarmee verband houdende schorsingen zijn niet herroepen. De geslagen breuken tussen de broeders zijn daarom ook niet geheeld en hersteld.

Het nieuwe kerkrecht, n.l. dat van de heerschappij van de „meerdere” vergaderingen (classes en synoden) werd in een nieuwe kerkorde, die sinds 1959 van kracht is, vastgelegd. Wel heeft deze nieuwe kerkorde een z.g.n. tolerantieartikel (tolerantie is verdraagzaamheid) waarin staat, dat de kerkelijke vergaderingen verdraagzaam moeten zijn jegens bezwaarden, maar zulk artikel is een paskwil, een niets, wanneer men eerst deze „meerdere” vergaderingen de kerkelijke macht geeft.

Een verdraagzame paus blijft toch een paus.

Een wonderlijke gang van zaken is het, een tegenstrijdigheid, de ironie van de geschiedenis, dat, in de geref. kerken, enerzijds kerkrecht en kerkorde zich toespitsten in de heerschappijvoering van de „meerdere” vergaderingen, en dat anderzijds deze heerschappijvoering thans wordt ingetoond door de verdraagzaamheid.

In de kerkelijke praktijk wordt deze verdraagzaamheid ook inderdaad toegepast.

Zij **môet** toegepast worden, anders zal de zoveelste breuk in deze kerken komen, die in feite geen breuk meer kunnen uitstaan.

Het verdraagzaamheidsartikel is blijkbaar niet van harte ingevoegd, maar door de harde noodzaak van de bittere praktijk.

Zoals ook de leeruitspraken van de veertiger

jaren slechts „terzijde gesteld” zijn door de harde noodzaak van de bittere kerkelijke praktijk in plaats van harte teruggenomen.

Het is nu zo in de geref. kerken, dat ze een „pauze” kerkrecht hebben, vastgelegd in een nieuwe kerkorde, maar dat ze, in de praktijk, dit kerkrecht en deze kerkorde niet goed kunnen toepassen en handhaven.

In de toepassing en handhaving van haar recht en haar orde, moeten zij verdraagzaam zijn, op straffe van breuken.

Het gevolg van dit alles is een tweeslachtige kerkelijke praktijk, een tegenstrijdig handelen, een meten met twee maten.

De grondfout zit hier in het onbijbelse kerkrecht. Want de bijbel kent de heersende kerkelijke vergaderingen niet, noch de heersende ambtsdragers.

In de bijbel heet het telkens dat hij de meeste is, die dient.

De heerschappijvoering is het wereldse principe en dit moet toch zeker uit de Kerk van Christus geweerd worden.

Prof. Schilder heeft destijds het onbijbelse van het heersende kerkrecht scherp gesignaleerd. En prof. K. J. Popma signaleert het thans scherp.

Voor deze laatste was dit onbijbelse kerkrecht m.i. de reden waarom hij, kort geleden, de geref. kerken verliet.

Zo lang zulk kerkrecht, dat de heilige Schrift zelf overheerst en (misschien onbedoeld) krachteloos maakt, daar de toon aangeeft, zal de ellende in de geref. kerken blijven voortbestaan.

Dit kerkrecht moet teruggenomen worden.

Het is in strijd met de Schrift en ook met de geref. belijdenissen uit de 16e eeuw. Ook deze belijdenissen kennen alleen maar de **dienende** ambten in de Kerk en stellen uitdrukkelijk dat Jezus Christus de **énige** Opper-Bisschop in Zijn Kerk is (Nederl. Geloofsbelijdenis).

Terugkeer naar Schrift en belijdenis is dus de boodschap, voor ons allen, maar ook voor de geref. kerken. Terugkeer is bekering, en die hebben wij allen dagelijks nodig, die is reddend en genezend en herstellend. Door een verkeerd kerkrecht werden de verwarring en de onzekerheid zo groot in de geref. kerken, en kwamen daar zoveel breuken, waarvan de breuk in Wollega er één is, want reeds sinds 1926 werd dit kerkrecht toegepast, dat pas in 1959 'n schriftelijke neerslag vond in de toen ingevoerde nieuwe kerkorde.

Prof. Popma schreef in zijn „Levensbeschouwing” dat dit kerkrecht weggenomen moet worden, zal er ooit herstel komen. Zo is het.

Welnu, de Here geve dat, door Zijn Woord en Geest. Door het verkeerde kerkrecht kon de breuk met de vrijgemaakten niet geheeld worden.

Hoe groot de verwarring thans in de geref. kerken is, blijkt niet alleen uit haar onmacht om zich met de vrijgemaakten te herenigen, en met de anderen van geref. belijdenis, waartoe ook de vrij-gereformeerden van Wollega behoren, maar ook uit het rumoer dat de actie van „de Achtien” juist in de geref. kerken heeft ontketend.

Deze „Achtien”, negen hervormden en negen gereformeerden, willen, laten we zeggen, kerkelijke hereniging, tussen de hervormden en de gereformeerden. Zij zeggen niet langer vrede te kunnen hebben met de breuk tussen deze twee.

Deze „Achtien” publiceerden hun boekje voor hereniging, voor kerkeraden en leden van beide kerken. Zij hielden hun herenigingscongres in Utrecht, vorige maand, door, we menen, vierduizend hervormden en gereformeerden bezocht.

Hoe juist of onjuist deze actie van de „Achtien” is, we laten dat nu rusten.

Maar het rumoer dat deze actie in de geref. kerken verwekt, bewijst hoe zwak men daar staat.

Men zit daar thans met de reactie van de „vier en zestig”, onder wie de emeritus hoogleraar Dr K. Dijk en de eveneens in Wollega bekende ouderlingen van elders Geleijnse en Spoelstra. Zij ageren tegen de actie van de „Achtien”. Zij zijn dáárover verontrust.

Wat toch een verontrusten in de geref. kerken. Dijk, Geleijnse en Spoelstra zijn wel onverdacht „synodaal”, maar nu wil het lot dat zij, in het verband van de „vier en zestig” in een schrijven nota bene aan alle **kerkeraden** in Nederland, protesteren tegen de actie van de „Achtien”. De klap op de vuurpijl is wel, dat zij in dat schrijven aan de kerkeraden protesteren tegelijk tegen het besluit van de generale synode dat hun inziens de hereniging met de hervormde kerk te geforceerd bevordert en dat de „Achtien” of eigenlijk de negen gereformeerden daarvan, te mild behandelt.

Toen prof. Schilder destijds bij de kerkeraden protesteerde tegen **synode**-besluiten, werd hij geschorst. Nu Dijk c.s. dit doet, wordt hij ongemeed gelaten. Dit klopt niet en is meten met twee maten.

Heel deze verwarring is gevolg van een onbijbels kerkrecht, dat zichzelf tegensprekt, en dat de kiem van de ontbinding in zich draagt en dat zich daarom op de duur niet kan handhaven tegen de actie van de oprecht gelovigen, die ook in de geref. kerk nog **velen** zijn.

Het komt er in de kerkregering zeer nauw op aan. Want het gaat daarbij om de vraag of Jezus Christus en dus het Woord Gods ongehinderd het leven der kerk beheersen.

Calvijn wees er steeds op dat alle gezag en waardigheid welke de Heilige Geest in de Schrift aan ambtsdragers toekent „in haar geheel niet eigenlijk gegeven wordt aan de mensen zelf, maar aan de dienst waarover zij gesteld zijn; of (om duidelijker te spreken) aan het Woord, welke bediening hun is toevertrouwd”. En aan de wetten die de kerk vervaardigt met het oog op een goede kerkregering stelt hij twee voorwaarden namelijk „ten eerste dat men niet gelooft dat ze tot zaligheid nodig zijn en zo de conscienties met bezorgdheid binden, en ten tweede, dat men ze niet betrekking doe hebben op de dienst van God en zo de vroomheid in hen gesteld zou worden”.

Een kerkorde heeft geen andere functie dan het maken van een kader, een ordening der dingen welke het meest dienstbaar is aan het tot heerschappij komen van het Woord des Heren in de personen en de kerkelijke verhoudingen. Daarom is een kerkorde een instrument. Het is daarom dwaasheid te menen dat men b.v. met handhaving van de kerkorde allerlei moeilijkheden kan opruimen! Dat kan alleen als de werkelijke zonden in het licht van Gods Woord worden ontdekt en er bekering van **die** zonden komt.

C. V.

In „Ruimte” van juni 1962 schreef onze medewerker P. A. Hekstra het volgende artikel over „Wat is dopers?”

De **gangbare mening**, zal op bovenstaande vraagstelling ongeveer het volgende antwoord geven: Dopers is het benadrukken van de lijdelijkheid en van het „raak niet, smaak niet en roer niet aan”. Dit lijdelijke dan manifesteert zich zowel ten aanzien van het spreken Gods als met betrekking tot de taak in kerk, staat en maatschappij.

Lijdelijk en passief moet de ziel zijn tegenover het mystieke gebeuren, dat door de Geest wordt gewerkt in 'sharten diepste kluis en lijdelijk moet de gehele mens zijn tegenover staatkundige verplichtingen. De „mijding” is aldus nogal breed en het „niet meedoen” geldt ook allerlei op zichzelf niet verboden geneugten. Tot zover de gangbare mening. De lezer(es) zal kunnen opmerken dat hierin vooral wordt stelling genomen tegenover zaken welke als „mystiek” en „ascetisme” bekend zijn, maar of men daarmee de doperse geestesstroming werkelijk in de hartader treft is de vraag.

Verder brengen ons de duidelijke onderscheidingen welke de kerkhistoricus dr G. P. van IJterzon opsomt in zijn „Geschiedenis der Kerk”. Hij typeert de doperse levenshouding in de volgende zes tegenstellingen:

1. de secte tegenover de kerk,
2. inwendig licht tegenover de Schrift,
3. volkomen heiligheid tegenover rechtvaardiging door het geloof alleen,
4. doop ná belijdenis tegenover kinderdoop (Verbond),
5. wettelijke zedeleer (Bergrede-christendom) tegenover het Sola Fide.
6. weerloze duldzaamheid plus wantrouwen jegens de staat tegenover de belijdenis van de overheid als Gods dienaar.

En als consequentie daarvan levert de doperse levensstijl: een mijding van het gewone aardse leven, ook van het kerkelijke en staatkundige leven, een zich opsluiten in een kring van volmaakte vromen, een gemeente zonder vlek of rimpel, als een hemel op aarde.

Dit laatste zien wij o.m. ook optreden bij de Labadisten, over wie de dichter Bertus Aafjes in zijn „Maria Sybilla Merian” geestig en treffend opmerkt:

Te Wieuwerd, bij de Labadisten,
Streeft zij naar den volmaakten Christen,
Daar rijst het statig Walta-slot,
Gelijk een vaste burcht van God.
In het gedempte groen der linden
Verkeeren de gelijkgezinden,
Als bijen die een imker worf
En opborg in dezelfde korf;
Zij puren, één van ziel en zinnen,
Den honing van 't elkaar beminnen.

Spiritualisme

De Doopsgezinden stellen ook thans nog prijs op de term spiritualisten. En dat doen zij terecht. Hun ketterij wortelt, als zoveel ketterijen, in het griekse denken, met name in die welke een strenge tegenstelling aannam tussen de godheid en de natuur (physis). De „god” van deze conceptie is het universele pneuma, hemels van aard en daardoor onveranderlijk. De natuur daarentegen is het gebied van de immer voortgaande verandering en van het vele.

Zo staan dus tegenover elkaar:

God = geest, hemels, onveranderlijk, eenheid.
Natuur = stof, aards, veranderlijk, veelheid.
In de **ethiek** is het nu voor de mens de taak

om vol te zijn van het goddelijke, doch niet in mystieke, doch in praktische zin. Men behoort godsdienstig, rechtvaardig en correct te zijn. En zich niet door wetten te laten beheersen, want deze zijn vijanden van de natuur. Alles draait om de „geestelijke vrijheid” en men stelt de vriendschap (beheerst door de geest van sympathie) boven de verwantschap (welke vleeselijk en natuurlijk is). Hier hebben we de wortel van het afwijzen van het Verbond en van het beklemtonen van de „Broederschap” der gelovigen.

Blikken wij terug in de **historie** dan zien wij de Dopersen twee rollen vervullen. De eerste dopersen, die het de ware reformatie zo moeilijk maakten, waren „enthousiastelingen”, geestdrijvers, zich gedreven wanend door de Geest Gods. Zij waren het die in Munster de serieuze klucht opvoerden van het nieuwe Jeruzalem, dat tegen de optrekkende krijgsscharen werd verdedigd door een handjevol ruiters. Dit handjevol werd in de pan gehakt, ondanks de vaste overtuiging te zullen winnen daar de Geest aan hun zijde zou strijden.

De tweede rol is heel wat bezadigder, meer in overeenstemming ook met de Bergrede. Wij denken aan het vele liefde-werk dat de Dopersen, zelf anti-militarist zijnde, verrichtten in oorlogstijd. Laat opnieuw een dichter het mogen zeggen (Henrik de Vries in „Groninger Symphonie”):

Barstte 't los, 't wreed verderf, ook de hulp
was daar.

't Vuur zou straat op straat verslinden
Zonder uiterste terging van doodsgevaar.
Dees betoonden de Doopsgezinden.

Zij die, vol geloofstrouw, alsom erkend,
Geen moordwapens mochten voeren,
Kwamen steeds onvermoeid vreesloos

toegerend,

Hun vroomheid kon 't volk ontroeren.

Wat hier over hun houding in het rampjaar 1672 wordt opgemerkt is ook later van toepassing op vele Doopsgezinden gebleken. In de hongerwinter 1944—45 hebben vele kapitaalkrachtige Doopsgezinden zich uitnemend gewaard en ook thans staan zij dikwijls vooraan in allerlei charitatieve arbeid, zowel in plaatselijke als in internationaal verband. Hier kan ook worden opgemerkt dat zeer vele Dopersen behoren tot de Vrijmetselaren, die vele van hun doelstellingen met hen gemeen hebben. Voor ons is vaak alles wat in de vrijzinnige hoek hangt één tout-même, doch wie nader met Remonstranten, Doopsgezinden, Zwingli-hervormden e.d. in aanraking komt en zich niet laat verblinden door de oververdraagzame eenheid der V.P.R.O., die kan zeer wezenlijke verschillen ontdekken. Het is hier ook de plaats om te vermelden hoe groot de invloed van de kleine doperse kring op het nederlandse geestesleven is geweest en nog is. Grote cultuurdragers en letterkundigen als Huizinga, Menno ter Braak (let op de voornaam) en Simon Vestdijk waren uit doperse kringen afkomstig. Over Ter Braak merkt Heeroma op (Panorama der Nederlandse Letteren): „Hij stelde met waarlijk doperse rigourosheid zijn ideaal van een gemeente van intellectueel zuiveren, zonder vlek of rimpel. Ter Braak heeft dit beeld in zichzelf trachten te verwezenlijken door een niet aflattende zuivering der persoonlijkheid, die eindigde in een bijna rituele zelfmoord toen in mei 1940 de Anti-Europeeër hier zijn rijk kwam stichten”.

Een **treffend beeld** van het doperse leven vinden we in „De Gritenij Dantumadeel”, geschreven door dr J. Botke en indertijd uit piëteit jegens mijn voorvader (Dantumadeels en Mennist) aangeschaft. Ik wil trachten het Fries zo goed mogelijk te vertalen:

„Wij kunnen hier niet spreken van een „kerk” want de Mennisten hebben nooit een kerk willen vormen en van „geloof” in kerkelijke zin haast ook niet. Zij hebben nooit een aparte belijdenis opgesteld, zij hebben geen Augsburgse Confessie als de Lutherse en geen Heidelbergse Catechismus als de Calvinisten, geen Credo als de Roomsen. Zij hadden het Evangelie en dat was hun genoeg. Elke gemeente stond helemaal op zichzelf en kon voorschrijven wat zij wilde. Boven de gemeente geen enkel kerkelijk beheer. Dat door en door persoonlijke en eenvoudige en radicale van de leer is misschien er de oorzaak van dat het Mennistendom (afgeleid van Menno Simons - H.) in Friesland wortel kon schieten. Te meer omdat de doperse beweging geheel aansloot bij die van de Moderne Devotie die hier reeds lang de geesten had bereid. — Het kerkgebouw is eigenlijk **de Vermaning** en in plaats van predikanten of priesters, die het kerkelijk gezag vertegenwoordigden, had men in vorige eeuwen liefdepredikers, vaak eenvoudige lieden, die geen retoriek gebruikten in hun vermaningen, maar met eenvoudige woorden de Mennisten de weg van de ware christen wezen.

Het spreekt vanzelf dat de Mennisten vaak met schele ogen werden aangezien. Zij gaven meer om de „werken” dan om de leer. Zij spraken niet meer dan nodig was, allereerst om de waarheid trouw te blijven en ook omdat het wel eens moeilijk was geheel te uiten wat in je leeft. Zij trouwden niet buiten de doopsgezinde kringen, kwamen niet in herbergen, deden nergens aan mee waar men zich kon vermaken,

duldden geen opschik in kleding of huisinrichting. Zij wilden niet vechten, niet de eed afleggen en de predikaties waren soms „socioïaans”. — Zij hadden een gruwelijke afkeer van pronk en praal en zelfs voor kerkgebouwen voelden zij niet veel. — Er was over het algemeen niets aan te merken op het leven van de oude Mennisten, zij waren meestal rustige burgers, maar de kerkelijke machtshebbers konden hen, en de andere Dissenters, slecht verdragen. Later heeft de nieuwe tijd een woordje meegesproken; de macht van de grote kerk, wat het overheersen van anderen aangaat, was gebroken; het lijkt vreemder dan het is wanneer wij zeggen dat het een geluk was voor de kerk zelf, die nu godsdienstiger kon worden dan zij was geweest”. — Tot zover de karakteristiek van Dr Botke.

Eerlijkheidshalve moeten we toch een kleine correctie aanbrengen. Over het algemeen mogen de Dopers na het échec van Munster weinig meer om de praktische politiek hebben gegeven, als andere Dissenters (Remonstranten, Joden) hebben zij zich nogal geweerd in de Patriottenbeweging en dit is uitgelopen aan een meedoen aan de politiek ten tijde van de Bataafse republiek en van onze inlijving bij Frankrijk. Zo werd b.v. in Dantumadeel de voorganger der Doopsgezinden, Ulke Reitses genaamd, benoemd tot onder-schout en er zijn krasser voorbeelden (Schimmelpenninck).

De toestand thans

De Doopsgezinden mogen een klein aantal van de nederlandse bevolking uitmaken en zelf vrijwel geheel in de ban van een extreem vrijzinnig belijden zijn geraakt, hun invloed, direct en indirect, is veel groter dan hun aantal aangeeft. Denken wij even aan de Baptisten, doorgaans beschouwd als een orthodoxe variant op het Wederdoperdom en realiseren wij ons dat zij zeer actief zijn, dan is het niet ondenkbaar dat wij op dat front wel eens een nieuwe strijd tegenmoet gaan. Zeker, nu zij het stadium voorbij zijn van een „jan-boeren-fluitjes”-opleiding voor het predikambt en nu hun jonge en knappe theologen opnieuw aanknopen bij de oude spiritualistische traditie. Waarbij zij allerlei steun onder vinden van Barth's opvattingen omtrent de kinderdoop. Laat de inzet van de vrijmaking, ook op dit punt, niet onvruchtbaar blijken!

Zien wij naar de extreem rechtse richting in nederl. dode orthodoxie dan komen we onwillekeurig bij de oud-gereformeerden, welke vooral in hun levensopenbaring, hun soberheid en somberheid, hun afwijzen van alles wat zweemt naar cultuur sterk tenderen in doperse richting. Ook hun opvatting van de directe werking des Geestes in het hart is ontleend aan het spiritualisme en wellicht dat vandaar de gangbare mening stamt omtrent het „mystiek” zijn der doperij.

In hetzelfde geesteklimaat brengt ons de wedergeboorte-theorie van Kuyper en het is wel treffend dat juist de grote Bram de Doperij op ander terrein zo fel meende te moeten bestrijden. Uit deze hoek stamt de generale mening dat de doperij identiek zou zijn met lijdelijkheid etc. Schilder geeft in zijn vierde deel van de Catechismus-verklaring een prachtig staaltje hoe de grote Kuyper kon doordraven (blz. 17): „Hij durfde de uitspraak aan: of men aanvaardt de gemeene gratie, of men doolt met de Doopers af”. Schilder vervolgt dan: „Wie evenwel Menno Simons hoort verzekeren, b.v. dat en de redelijke Wet der Natuere, en Moses, en Christus ons groote bescheidenheid en liefde niet alleen aan de menschen, maar oock aan goed ende beesten leeren, die twijfelt al dadelijk aan de doeltreffendheid van het door Kuyper gestelde alternatief”.

We komen tot het besluit van ons betoog. Het zal inmiddels duidelijk zijn geworden dat we met de doperij te typeren als „mystiek” en „lijdelijkheid” niet klaar zijn en dat alle predikanten en scribenten falen die zich vermeten om b.v. het zogenaamde Janse-isme op deze noemer te brengen en deswege te disqualificeren. Wie zulks doet heeft van doperij en Janse niets begrepen en moet maar zijn college-geld terughalen. Vraagt men thans of er soms in onze kring geen doperse trekken vallen te onderkennen, dan moet het antwoord bevestigend luiden.

Eerst echter een verzuchting vooraf: Mocht er van gemeente-leden zulk een goede roep uitgaan als er van vele doopsgezinden is gegaan en nog gaat. Wat zou menige „fiene Mennist” ons in zijn levenswandel een lesje kunnen geven omtrent de vraag hoe onze wandel onder de heidenen behoort te wezen. En bij hun werken van liefdadigheid en voor het algemeen belang kunnen wij — vrees ik — niet in de schaduw staan.

Doperse trekken

De **starre, onveranderlijke godsopvatting**, in het spiritualisme geleerd vindt bij ons overall aanhang waar men een God afwijst, die berouw zou hebben. Onze God houdt zich dan niet aan onze scholastieke constructie, de katholieke vastheid wordt bedreigd en van Jona's God die medelijden had met de bewoners en het vee van Ninevé zijn wij vervreemd.

Het **afwijzen van staatswetten** komt om de hoek kijken wanneer ons dierbare politieke broe-

dervolkje in verkiezingstijd opwekt om de stembiljetten blanco in de bus te doen wanneer een goede candidaat ontbreekt. Dat ontbreken is toch niet de schuld van de staat!

De **foeilijke soberheid** van menig kerkgebouw en menig catechisatielokaal stelt de doperse afkeer van pracht en praal verre in de schaduw. De smaakloze opmaak van de meeste onzer bladen doet hetzelfde, om maar te zwijgen van voortbrengselen als het massaal aanvaarde schooldagboek.

De kuyperiaanse wedergeboorte-theorie leidde tot het gevoel van „wij zijn toch wedergeboren heiligen onder elkaar”, de vrijgemaakte praktijk maakt daar vaak van „wij zijn toch heerlijk vrijgemaakte kerkmensen onder elkaar”. Zowel het een als het ander is dopers, hetzij krachtens een informele, hetzij uit hoofde van een formele broederschapsgedachte.

Het krampachtig streven naar een gemeente van volledig gelijkdenkenden is niet anders dan een herleving van het doperse streven naar een aardse gemeente als een hemels Sion **zonder vlek of rimpel**. Waarbij wij in het nadeel zijn, want bij ons gaat het om het **denken**, bij de Dopers: om het **doen**.

Het **oproepen** tot politieke activiteit en het indienen van lijsten welke bij het huidige kiesstelsel **geen schijn van kans** hebben verschilt niet van het gedoe van Jan van Leyden's handjevoel ruiters die de overmacht zou verslaan „in 's Heren kracht”.

Kenmerkend voor de Doperij is dat nu eens de geest en het hemelse en dan weer de natuur en het aardse te zware accenten krijgen in de levenspraktijk. Is het anders onder ons? Hebben wij een evenwichtige houding tegenover deze zaken? Is er onder ons voldoende heimwee naar het wederherstel aller dingen? Hebben wij, met al onze organisaties, voldoende oog voor onze roeping in het volle mensenleven en weten wij daarin verstandig te handelen en te raden? Zijn wij niet doodsbenuwd voor „innerlijkheid” omdat ons geloofsleven veruiterlijkt is en plakken we daardoor zo gauw het etiket „mystiek” zodra het over de heiligmaking gaat?

Het zijn maar een paar losse vragen. Ik vrees dat ieder van ons een mensenleven zal nodig hebben om ze goed beantwoord te krijgen. Tenzij wij het „leven bij het Woord” afschaffen als leuze en ons leren verblijden als nieuwgeboren kinderens, die in de praktijk des levens weten wat het betekent: Het Woord moet het doen, de Geest moet het doen!

P. A. Hekstra.

THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

De Senaat van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, Broederweg 15, Kampen, deelt met het oog op de aanvang van de cursus 1962—63 door dezen het volgende mede.

1. Zij, die voor het eerst als student wensen te worden ingeschreven, worden op vrijdag 28 september 1962 verwacht in het gebouw van de Theologische Hogeschool, des morgens te 10 uur. Bij eerste inschrijving dienen te worden overgelegd:

- bul eindexamen gymnasium, resp. staats-examen;
- attest van de kerkeraad onder wiens opzicht de gegadigde staat;
- pasfoto.

2. De recensie der bullen van hen, die reeds eerder als student waren ingeschreven, is gesteld op vrijdag 28 september 1962, des namiddags te 2 uur. Zij, die zich daartoe niet persoonlijk presenteren, worden, voorzoveel zij niet meer geregeld de colleges volgen, verzocht het verlangen tot her-inschrijving schriftelijk (s.v.p. ook niet telefonisch) kenbaar te maken aan het bureau van de pedel. (N.B.: dit verzoek wordt ook gericht tot de studenten voor het doctoraal examen). Recensie ná 28 september zal slechts mogelijk zijn tegen betaling van f 10.—

3. De opening der lessen is gesteld eveneens op vrijdag 28 september 1962, en wel des avonds te 8 uur in de aula der Hogeschool; zij is opgedragen aan de pro-rector prof. H. J. Schilder.

4. De aanvang der colleges van Lector J. P. Lettinga in het kader van de doctorale studie is gesteld op maandag 8 oktober a.s.

H. J. SCHILDER, h.t. secretaris.
Voor de Senaat der Hogeschool,

COLLEGES SEMITICA EN BIJB. OUDHEIDKUNDE

Ondergetekende maakt bekend, dat hij voornemens is gedurende de cursus 1962-63 de navolgende colleges semitica en bijb. oudheidkunde te geven.

Op **maandag** 8 en 22 okt.; 5 en 19 nov.; 3 dec. 1962; 28 jan.; 11 en 25 febr.; 11 en 25 maart; 8 april; 13 en 27 mei 1963 van

13.30—15.30 uur AKKADISCH I
15.30—17.30 uur BIJB. OUDHEIDKUNDE.

Toelichting. Het facultatieve college Akkadisch I is bestemd voor kandidaten (predikanten), die zich voorbereiden op het doctoraal examen theologie met als hoofdvak O.T. (voor hen is Akkadisch verplicht bijvak) en voorts voor belangstellende candidandi, die tijdens hun verblijf in Kampen de grondslag willen leggen voor eventuele verdere studie op O.T. isch gebied. Na summere behandeling van schrift en grammatica volgt lectuur van Codex Chammoerapi. Benodigde literatuur: W. von Soden, Grundriss der akkadischen Grammatik, Rome 1952 (= Analecta orientalia 33); Th. Bauer, Akkadische Lesestücke, 3 Hefte, Rome 1953. Tekstuitgaven van Codex Chammoerapi in het oorspronkelijke (oud-babylonische) spijkerschrift worden t.z.t. op college genoemd.

Het college Bijb. oudheidkunde is bestemd voor 1e jaars theologen en belangstellende kandidaten (predikanten). Na prolegomena, behandeling van het thema Ras Sjamra-Oegarit (ontcijfering van het Oegaritisch, het alfabet van Oegarit, de plaats van het Oegaritisch, als inleiding op de lectuur van enkele Oegaritische teksten).

Op **maandag** 15 en 19 okt.; 12 nov.; 10 dec. 1962; 4 en 18 febr.; 4 en 18 maart; 1 april; 6 en 20 mei 1963 van

13.30—15.30 uur ARAMEES II
15.30—17.30 uur HEBREEUWS II.

Toelichting. Het facultatieve college Aramees II is bestemd voor hen, die in de cursus 1961—62 het college Aramees I hebben gevolgd. Na het lezen van fragmenten met babylonische (supralineaire) vocalisatie van het boek Daniël uit H. L. Strack, Grammatik des Biblisch-Aramäischen, lectuur van nader overeen te komen capita uit Targoem en Midrásj.

Het college Hebreuws II is bestemd voor 1e jaars theologen, alsook voor belangstellende kandidaten (predikanten). Voortgezet worden lezing en behandeling van R. Meyer, Hebräisches Textbuch zu Beer-Meyer, Hebräische Grammatik, Berlin 1960 (Sammlung Göschen) (ongevocaliseerde teksten en teksten met supralineaire vocalisatie).

De eerste maandagmiddagen in laatstgenoemde college-reeksen worden in hun geheel (dus van 13.30—17.30 uur) besteed aan de voltooiing van „enkele taalkundige opmerkingen over de Dekaloog” (n.a.v. Meyer, Hebr. Textbuch, Nr. 12).

Nadere literatuuropgave voor alle bovengenoemde vakken wordt op college verstrekt.

Colleges Bijb. Aramees, Syrisch en Akkadisch III in het kader van de doctorale studie worden gedurende deze cursus bij belangstelling *privatim* gegeven.

Predikanten, die voornemens zijn een of meer van bovengenoemde colleges te volgen, worden vriendelijk doch dringend verzocht mondeling of schriftelijk contact op te nemen met ondergetekende (adres: Emmastraat 6, Kampen; tel. 05292-2102). Dit verzoek geldt ook studenten, die Akkadisch I denken te gaan volgen.

J. P. Lettinga.

KERKNIEUWS

Beroepen te Grand-Rapids: H. van Tongeren te Leeuwarden.

Jubileum. Ds A. B. Roukema te Watford (Ont.), Canada, hoopt op 12 sept. te herdenken dat hij voor 25 jaar in het ambt werd bevestigd.

Afscheid. Ds H. van Ommen nam afscheid van de kerk te Oud-Loosdrecht met een predikatie over Openb. 8 : 1.

Gereformeerde-Predikantenconferentie.

De jaarlijkse predikantenconferentie wordt dit jaar op 24 en 25 september gehouden in de grote zaal van „Ons Gebouw”, Broederweg 32, Kampen.

Maandagavond houdt br **F. J. Kerkhof** van Rijswijk een lezing over: „De kerk des Heeren in Spanje” met vertoning van dia's.

Dinsdag houdt dr **C. Trimp** van Voorburg een referaat: „De dogmatisch-exegetische beslissing van Assen-1926”.

Adressen. **Bouwfonds kerk Hoogvliet:** Baarsweg 277, Hoogvliet. Giro no 480829; **Loosdrecht:** J. Baardewijk, Egidius Blocklaan 55, Kortenhof; **Dirkshorn:** G. Doekes, Groenhartweg, Dirkshorn; **Leeuwarden:** Diakonij J. Vermij, Bern. Zweersstraat 4c, Leeuwarden.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk